

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.003.02.2023

Pan
Maciej Paź
Dyrektor
Okręgowego Ośrodka Wychowawczego
w Pszczynie-Łące
ul. Zdrojowa 64, 43-200 Pszczyna

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/051 – Zapewnienie bezpieczeństwa i działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902) Najwyższa Izba Kontroli wyłączyła jawność informacji ze względu na prywatność osoby fizycznej, poprzez usunięcie fragmentów wystąpienia pokontrolnego w miejscach oznaczonych nawiasem [...].

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Pszczynie-Łące, ul. Zdrojowa 64, 43-200 Pszczyna ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Maciej Paż, Dyrektor Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Pszczynie-Łące ² , od 1 września 2022 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Andrzej Kegel, Dyrektor ZP/SdN - od 6 listopada 2015 r. do 20 maja 2020 r.; Dariusz Kabacik, p.o. Dyrektor ZP/SdN - od 21 maja 2020 r. do 20 listopada 2020 r.; Marcin Balon, p.o. Dyrektor ZP/SdN - od 21 listopada 2020 r. do 31 maja 2021 r.; Marcin Balon, Dyrektor ZP/SdN - od 1 czerwca 2021 r. do 30 kwietnia 2022 r., Maciej Paż, p.o. Dyrektor ZP/SdN - od 1 maja 2022 r. do 30 września 2022 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych. 2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych.
Okres objęty kontrolą	2019-2023 do zakończenia czynności kontrolnych ³ (lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust.1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Bogusława Pała, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/22/2023 z 11 stycznia 2023 r. 2. Dariusz Bienek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/23/2023 z 11 stycznia 2023 r. i LKA/118/2023 z 17 maja 2023 r. (akta kontroli str. 1-4a)

¹ Dalej „OOW” lub „Ośrodek”. Powstał 1 września 2022 r. w wyniku przekształcenia Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące, dalej „ZP/SdN”.

² Dalej „Dyrektor”.

³ Tj. 22 maja 2023 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą w ZP/SdN, a następnie w OOW, działalność placówki była zorganizowana w sposób umożliwiający zapewnienie bezpieczeństwa wychowankom oraz prowadzenie wobec nich działań resocjalizacyjnych, jednakże kontrola wykazała wiele nieprawidłowości przy realizacji tych zadań.

Proces umieszczania wychowanków w izbach przejściowych ZP/SdN przebiegał co do zasady zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich⁶, jednak w jednym przypadku⁷ umieszczenie nastąpiło z powodów nieprzewidzianych w ww. rozporządzeniu. Z kolei w izbach adaptacyjnych OOW nieletnich umieszczano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich⁸. Jednakże i tu (w dwóch przypadkach⁹) stwierdzono nieprawidłowość, polegającą na przeprowadzeniu wstępnych badań lekarskich dopiero po czterech i pięciu dniach od przyjęcia wychowanka, co było niezgodne z art. 125 ust. 3 oraz przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁰.

Wyposażenie oraz urządzenie izb chorych i adaptacyjnych zapewniało bezpieczeństwo umieszczonym w nich nieletnim.

Jednorazowe użycie środków przymusu bezpośredniego w ZP zostało właściwie udokumentowane, za wyjątkiem braku w notatkach służbowych numeru i serii dokumentu tożsamości wychowanka. Ponadto nieprawidłowością było nieprzesłanie informacji o zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad ZP/SdN oraz sądu rodzinnego wykonującego środek wychowawczy, co było wymagane przepisem art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹¹.

Wypadki nadzwyczajne były prawidłowo ewidencjonowane, a działania podjęte w wyniku ich wystąpienia były adekwatne do zaistniałych sytuacji. NIK stwierdziła nieprawidłowości polegające na niepoinformowaniu sądu okręgowego o dwóch wydarzeniach nadzwyczajnych, niepodaniu w czterech przypadkach wszystkich wymaganych danych w *Informacji o wydarzeniu nadzwyczajnym* przesłanym do Ministerstwa Sprawiedliwości oraz nieujęciu w Ewidencji Wydarzeń Nadzwyczajnych jednej sytuacji mającej miejsce w ZP/SdN.

NIK pozytywnie oceniła system ochrony oraz zabezpieczenia techniczno-ochronne wprowadzone w ZP/SdN i OOW, jak również realizację zadań przez pracowników ochrony. Z kolei w treści Planu Ochronnego OOW stwierdzono rozbieżności w odniesieniu do aktualnych przepisów, a wymagana przepisem § 60 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW „Instrukcja postępowania z kluczami” nie została dołączona do ww. Planu, tylko funkcjonowała jako odrębna instrukcja w sekretariacie Ośrodka.

Nieprawidłowością było również niezałączanie wykazów adresowych pracowników do „Instrukcji alarmowych” Planów Ochrony ZP/SdN obowiązujących w latach

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 487, dalej „rozporządzenie w sprawie ZP”.

⁷ Z badanej próby 10 pobytów w izbie przejściowej.

⁸ Dz. U. poz. 1897, dalej „rozporządzenie w sprawie funkcjonowania OOW”.

⁹ Ze zbadanej próby czterech przyjęć do OOW.

¹⁰ Dz.U. poz.1700, dalej „ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich”.

¹¹ Dz. U. z 2023, poz. 202, dalej „ustawa o środkach przymusu bezpośredniego”.

2019-2022, wymaganych przepisem § 105⁷ ust. 5 w związku z ust. 3 pkt 8 rozporządzenia w sprawie ZP.

W ZP/SdN opracowano i zaktualizowano zgodnie z przepisami „Plan Zabezpieczeń”. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w OOW nie podjęto odpowiednich działań w celu uzyskania od właściwej komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości akceptacji zaktualizowanego „Planu Zabezpieczeń” OOW, wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, co było niezgodne z przepisami z § 8 ust. 3 w związku z § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją¹².

Organizacja oraz sposób monitorowania OOW pozwalał zapewnić bezpieczeństwo wychowankom. W tym zakresie działalności stwierdzono jednak nieprawidłowość w postaci braku możliwości odtworzenia (w skutek awarii rejestratora) nagrań z monitoringu izb adaptacyjnej i chorych z okresu od 7 listopada do 6 grudnia 2022 r. Wydatki objęte szczegółowym badaniem, związane z bezpieczeństwem i zabezpieczeniem ZP/SdN oraz OOW, dokonywane były zgodnie z wewnętrznymi procedurami obowiązującymi w okresie objętym kontrolą.

Okresowe (roczne i pięcioletnia) kontrole stanu technicznego obiektów ZP/SdN oraz OOW zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane¹³, a zalecenia pokontrolne zostały zrealizowane w miarę możliwości finansowych placówki.

W ocenie NIK w ZP/SdN i OOW zostały wprowadzone właściwe rozwiązania po ogłoszeniu zagrożenia epidemicznego i pandemii COVID-19.

W OOW prawidłowo była zorganizowana i prowadzona działalność resocjalizacyjna oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla wychowanków.

Nieletnim w ZP/SdN została zapewniona pomoc resocjalizacyjna oraz psychologiczno-pedagogiczna, stwierdzono jednak następujące nieprawidłowości:

- brak dokumentowania w formie pisemnej informacji przekazywanych do rodziców nieletniego przebywającego w SdN,
- niedochowanie wymaganej częstotliwości (półrocznej) przekazywania informacji do rodziców/opiekunów wychowanków przebywających w ZP,
- opracowanie pierwszego „Indywidualnego Planu Resocjalizacji”¹⁴ w terminie przekraczającym miesięczny okres od daty przyjęcia nieletniego oraz jego modyfikowania w odstępach czasowych dłuższych niż 6 miesięcy,
- brak dokumentowania w formie pisemnej faktu przekazywania informacji wychowankowi o: wyrobieniu niezbędnych dokumentów, przysługującej pomocy w usamodzielnieniu, sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

W ZP/SdN, poza jednym przypadkiem na 161, polegającym na niezrealizowaniu przyznanej nagrody, prawidłowo stosowany był system nagród.

Organizacja kształcenia ogólnego i zawodowego, imprez wewnętrznych dla wychowanków, wyjazdów i wyjść o charakterze sportowym, kulturalnym i rekreacyjnym oraz możliwość uczestniczenia nieletnich w wolontariacie w ramach współpracy z instytucjami o charakterze (m.in. kulturalnym, społecznym czy zdrowotnym) były właściwie prowadzone przez ZP/SdN i OOW.

¹² Dz. U. poz. 2376, dalej „rozporządzenie w sprawie współdziałania z Policją”.

¹³ Dz. U. z 2023 poz. 682, dalej „ustawa Prawo budowlane”.

¹⁴ Dalej „IPR”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą liczba wychowanków w ZP/SdN, a następnie w OOW, nie przekraczała limitów ustalonych w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 25 sierpnia 2004 r.¹⁶, ani limitów wynikających z arkusza organizacyjnego¹⁷. Wynosiła ona od 11 wychowanków w SdN i 43 w ZP według stanu ewidencyjnego z 31 marca 2019 r. (co stanowiło 33% wykorzystania limitu miejsc ustalonego przez Ministra i 55% wykorzystania limitu miejsc zgodnie z arkuszem organizacyjnym), do 17 wychowanków w OOW wg stanu na dzień rozpoczęcia kontroli NIK – 13 stycznia 2023 r. (19% wykorzystania limitu miejsc ustalonego przez Ministra Sprawiedliwości w zarządzeniu z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie przekształcenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w okręgowe ośrodki wychowawcze¹⁸ i 71% wykorzystania limitu miejsc wynikającego z arkusza organizacyjnego)¹⁹. W poszczególnych latach, na koniec danego roku, liczba wychowanków w SdN wynosiła: sześciu w 2019 r. (odpowiednio: 18% i 30% zapelnienia według limitów), pięciu w 2020 r. (12% i 40%), pięciu w 2021 r. (11% i 50%) oraz dziewięciu na dzień 30 czerwca 2022 r. (18% i 80%). W poszczególnych latach, na koniec danego roku, liczba wychowanków w ZP wynosiła: 16 w 2019 r. (odpowiednio: 16% i 40% zapelnienia według limitów), 11 w 2020 r. (20% i 22%), 21 w 2021 r. (23% i 50%) i oraz 20 na dzień 30 czerwca 2022 r. (41% i 90%). W OOW na dzień: 30 września 2022 r. przebywał jeden wychowanek (odpowiednio: 1% i 3% zapelnienia według limitów), a 31 grudnia 2022 r. przebywało 15 wychowanków (odpowiednio: 17% i 63%).

(akta kontroli str. 118)

1.2. W latach 2019-2023 z ewidencji ZP, SdN oraz OOW skreślono łącznie (odpowiednio): 81 wychowanków (z czego w: 2019 r. – 19²⁰, 2020 r. – 14²¹, 2021 – 18²²

¹⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁶ Dz. Urz. MS Nr 6, poz. 20, ze zm., zgodnie z którym limit wynosił łącznie 88 miejsc dla chłopców (do 31 marca 2021 r. 33 w SdN i 55 w ZP, a następnie po 44 w ZP i SdN) oraz 88 wychowanków w OOW.

¹⁷ W liczbie: 20 wychowanków w SdN do 31 czerwca 2020 r., a następnie 10 wychowanków do 30 czerwca 2022 r.; 50 wychowanków w ZP od 31 marca do 30 czerwca 2019 r. i od 30 września 2020 r. do 31 marca 2021 r., 40 wychowanków od 30 września 2019 r. do 30 czerwca 2020 r. oraz wg stanu na 30 czerwca 2021 r., a następnie 20 wychowanków od 30 września 2021 r. do 30 czerwca 2022 r.; 36 wychowanków w OOW wg stanu na 30 września 2022 r., a od 31 grudnia 2022 r. 24 wychowanków.

¹⁸ Dz. Urz. MS. poz. 167. Limit 88 wychowanków został podtrzymany.

¹⁹ Wg stanu faktycznego z 31 marca 2019 r. liczba wychowanków w ZP wynosiła 38 (76% limitu wynikającego z arkusza organizacyjnego), a w SdN 11 (55%). Na dzień rozpoczęcia kontroli liczba wychowanków w OOW wg stanu faktycznego wynosiła 17 (71%).

²⁰ Przyczyny skreślenia to: przeniesienie do innego zakładu – dwóch, zwolnienie z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego – dwóch, warunkowe zwolnienie – ośmiu, umieszczenie w schronisku/areszcie śledczym/zakładzie karnym – jeden, upływanie trzech miesięcy nieobecności w ZP spowodowanej ucieczką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub przepustki – sześciu.

²¹ Przyczyny skreślenia to: przeniesienie do innego zakładu – jeden, zwolnienie z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego – dwóch, warunkowe zwolnienie – pięciu, upływanie trzech miesięcy nieobecności w ZP spowodowanej ucieczką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub przepustki – sześciu.

²² Przyczyny skreślenia to: zwolnienie z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego – sześciu, warunkowe zwolnienie – siedmiu, umieszczenie w schronisku/areszcie śledczym/zakładzie karnym - dwóch, upływanie trzech miesięcy nieobecności w ZP spowodowanej ucieczką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub przepustki – trzech.

i 2022 r. – 30²³), 64 wychowanków (z czego w: 2019 r. – 20²⁴, 2020 r. – 15²⁵, 2021 r. – 12²⁶ i 2022 r. – 17²⁷) oraz jednego wychowanka (z powodu przeniesienia do innego okręgowego ośrodka wychowawczego).

W ZP minimalny okres pobytu wyniósł w latach 2019-2022 jeden miesiąc i dwa dni (od 7 grudnia 2018 r. do 9 stycznia 2019 r.)²⁸, a najdłuższy pobyt wyniósł sześć lat, dwa miesiące i 12 dni (od 4 lutego 2015 r. do 16 kwietnia 2021 r.)

W SdN minimalny okres pobytu wynosił w latach 2019-2022 osiem dni (od 19 do 27 marca 2020 r.)²⁹, a najdłuższy pobyt wyniósł jeden rok, sześć miesięcy i pięć dni (od 19 lutego 2021 r. do 24 sierpnia 2022 r.).

W OOW minimalny okres pobytu (wg stanu na dzień 20 stycznia 2023 r.) wyniósł 11 dni (od 9 do 20 stycznia 2023 r.), natomiast najdłuższy pobyt 3 miesiące i 24 dni (od 27 września 2022 r.).

(akta kontroli str. 119-122,124, 1438)

1.3. W OOW funkcjonowały trzy izby adaptacyjne i dwie izby chorych. W wyniku przeprowadzonych oględzin dwóch izb adaptacyjnych OOW stwierdzono, że są to wyodrębnione pomieszczenia, wyposażone w: stół, krzesło, łóżko, półkę wiszącą, stalową umywalkę i ubikację. Wszystkie krawędzie w częściach stalowych były zaokrąglone. Krawędzie kafelek były wykończone szazowaniem fugi (pod kątem 45°). Ściany i sufity pomalowane były farbą, a na jednej ze ścian w każdej izbie była przyklejona fototapeta. W izbach adaptacyjnych zapewniona była wentylacja w postaci otwartych kratki wentylacyjnych. Okna były pozbawione funkcji otwierania. Grzejniki były sprawne, zamontowane w głębokiej wnęce w ścianie. Oświetlenie w izbach zapewniał plafon przymocowany do sufitu (na wysokości ok. 3,5 m). W izbach zamontowano instalację przyzywową oraz kamerę monitorującą pomieszczenie. Kamery w izbach poddanych oględzinom umieszczone były w rogu, pod sufitem na wysokości ok. 3,5 m. Przewody do kamer poprowadzone były pod sufitem w plastikowych korytkach. Obraz z kamer monitoringu obejmował całe pomieszczenia izb adaptacyjnych i był czytelny. Izby adaptacyjne znajdowały się na parterze budynku głównego OOW, a wejście do holu prowadzącego do izb znajdowało się przy Stanowisku Głównym Ochrony OOW (tzw. Dyżurce).

(akta kontroli str. 849, 864, 877, 1177-1178)

1.4. OOW, a wcześniej ZP/SdN, były wyposażone w środki przymusu bezpośredniego, które mogły być zastosowane w tych jednostkach. W OOW znajdowały się kaftan bezpieczeństwa (pięć), pas zabezpieczający (dwa), kajdanki (pięć) oraz kaski zabezpieczające (cztery).

W okresie objętym kontrolą w ZP jeden raz użyto środka przymusu bezpośredniego, w postaci siły fizycznej (techniki obezwładniającej)³⁰. Powyższa sytuacja została udokumentowana w dwóch notatkach sporządzonych przez uprawnionych pracowników ZP, o których mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego oraz przekazanych w celu umieszczenia w ewidencji zgodnie z art. 51 ust. 1 i 3 oraz art. 53 ww. ustawy. Obie notatki nie zawierały jednej danej określonej w art. 54 ust. 1 pkt 3b ww. ustawy (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

²³ Przyczyny skreślenia to: przeniesienie do innego zakładu – 18, zwolnienie z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego - trzech, warunkowe zwolnienie – siedmiu, upływanie trzech miesięcy nieobecności w ZP spowodowanej ciężką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub przepustki – dwóch.

²⁴ Przyczyny skreślenia z ewidencji SdN to: zwolnienie ze schroniska – sześciu, umieszczenie w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich lub zakładzie karnym – 14.

²⁵ Przyczyny skreślenia z ewidencji SdN to: zwolnienie ze schroniska – sześciu, przeniesienie do innego schroniska – dwóch, umieszczenie w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich lub zakładzie karnym – siedmiu.

²⁶ Przyczyny skreślenia z ewidencji SdN to: zwolnienie ze schroniska – jeden, przeniesienie do innego schroniska – dwóch, umieszczenie w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich lub zakładzie karnym – dziewięciu.

²⁷ Przyczyny skreślenia z ewidencji SdN to: zwolnienie ze schroniska – trzech, przeniesienie do innego schroniska – dziewięciu, umieszczenie w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich lub zakładzie karnym – pięciu.

²⁸ Nieletni na podstawie skierowania Ministerstwa Sprawiedliwości został przewieziony do ZP w Ostrowcu.

²⁹ Nieletni został zwolniony w wyniku decyzji sądu.

³⁰ Wydarzenia miało miejsce 14 marca 2021 r. o godz. 20⁴⁰. Przyczyną użycia środka było pobicie wychowawcy przez wychowanka i niszczenie mienia ZP. Wydarzenie to zostało odnotowane w „Księdze Ewidencji Wydarzeń Nadzwyczajnych”.

Informacja o zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego została przesłana do Ministerstwa Sprawiedliwości następnego dnia, tj. 15 marca 2021 r. Natomiast nie przesłano jej do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad tą placówką ani do sądu rodzinnego wykonującego środek wychowawczy albo środek poprawczy w stosunku do nieletniego, co było wymagane stosownie do art. 40 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 1166-1176)

1.5. W latach 2019-2022 (do 31 sierpnia) w ZP/SdN w Pszczynie nie było przypadku umieszczenia nieletnich w izbie izolacyjnej.

W poszczególnych latach objętych niniejszą kontrolą liczba pobytów/liczba wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej ZP i SdN wynosiła: 27 w 2019 r. (z czego: 14 w ZP i 13 w SdN), 25 w 2020 r. (9 i 16), 23 w 2021 r. (10 i 13) i 20 do 31 sierpnia 2022 r. (8 i 12), natomiast w izbie adaptacyjnej OOW w okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r. umieszczono 15 wychowanków, a w styczniu 2023 r. czterech.

We wszystkich badanych przypadkach³¹ umieszczenia w izbie przejściowej, a od 1 września 2022 r. w izbie adaptacyjnej, czas pobytu wychowanków nie był dłuższy niż 14 dni, co było zgodne odpowiednio z § 44 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP, § 51 ust. 1 ww. rozporządzenia w przypadku schronisk oraz art. 125 ust. 4 w związku z art. 130 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Księgi ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie przejściowej/adaptacyjnej były rzetelnie prowadzone i zawierały wszystkie elementy, o których mowa w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP, a po 1 września 2022 r. na podstawie § 4 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW, tj.: imię i nazwisko wychowanka (nieletniego), datę i godzinę umieszczenia, przyczynę umieszczenia, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę nad wychowankiem (nieletnim) w czasie jego pobytu w izbie oraz datę i godzinę zwolnienia z izby.

W badanych przypadkach umieszczenie w izbie przejściowej odbywało się zgodnie z przepisami § 44 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP (tj. po przyjęciu do zakładu) bądź przepisami § 51 ust. 1 lub 4 ww. rozporządzenia (tj. po przyjęciu do schroniska lub też po samowolnie przedłużonej przepustce). W jednym przypadku umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej (w dniu 14 marca 2021 r.) nastąpiło w celu wyciszenia negatywnych emocji wychowanka (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

Od 1 września 2022 r. do 13 lutego 2023 r. (tj. do dnia przeprowadzenia badania dokumentacji) nieletni byli umieszczani w izbie adaptacyjnej OOW zgodnie z art. 125 w zw. z art. 130 ust. 1 i 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jako nowo przyjęci, a w jednym przypadku umieszczenie (w dniu 21 grudnia 2022 r.) nastąpiło w wyniku zgłoszenia przez nieletniego potrzeby odosobnienia, co było zgodne z art. 126 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy.

(akta kontroli str. 585-589)

W czterech przypadkach umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej w OOW badania lekarskie były przeprowadzone zgodnie z art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, tj. do 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej, natomiast w dwóch przypadkach po czterech i pięciu dniach (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 585-589, 601)

³¹ Do szczegółowego badania wybrano łącznie 18 pobytów, tzn. wszystkie z trzech miesięcy (sześć z października 2019 r., pięć z marca 2021 r. i siedem z grudnia 2022 r.), w trakcie których w izbie przejściowej/adaptacyjnej nieletni umieszczani byli najczęściej (kryterium liczby pobytów).

1.6. W ZP i SdN była prowadzona dokumentacja dotycząca wydarzeń nadzwyczajnych w postaci „Księgi Ewidencji Wydarzeń Nadzwyczajnych” zawierającej wszystkie wymagane elementy określone w § 9 Załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP. W latach 2019-2022 (do 31 sierpnia) w ZP wystąpiło pięć wydarzeń nadzwyczajnych³², natomiast w SdN wystąpiło osiem takich wydarzeń³³. W OOW była prowadzona dokumentacja dotycząca wydarzeń nadzwyczajnych w postaci „Księgi Ewidencji Wydarzeń Nadzwyczajnych” zawierającej wszystkie wymagane elementy określone w § 10 Załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW. W Ośrodku od momentu jego powstania do 15 lutego 2023 r. stwierdzono dwa wydarzenia nadzwyczajne (bójka z udziałem nieletniego oraz próba popełnienia samobójstwa - oba w 2023 r.).

(akta kontroli str. 685-686)

W wyniku szczegółowego badania 11 wydarzeń³⁴ stwierdzono, że we wszystkich zbadanych przypadkach informacje o wydarzeniach nadzwyczajnych przekazano niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości na druku pn. *Informacja o wydarzeniu nadzwyczajnym*³⁵ zgodnie z przepisami § 77 pkt 1 oraz § 97 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 68 ust. 2 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW. W pięciu przypadkach³⁶ do Ministerstwa Sprawiedliwości został przesłany „Raport doraźny zgłoszenia sytuacji kryzysowej” zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 lipca 2015 r. w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Sprawiedliwości³⁷. Zgodnie z przepisem § 77 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP prezes sądu okręgowego został poinformowany o wystąpieniu każdego wydarzenia nadzwyczajnego mającego miejsce w ZP/SdN, spośród wymienionych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek³⁸. W przypadku jednego wydarzenia nadzwyczajnego mającego miejsce w OOW³⁹ powyższe zawiadomienie zostało wysłane po 48 godzinach od zaistniałej sytuacji. Dyrektor wyjaśnił, że powiadomienie prezesa sądu okręgowego nastąpiło niezwłocznie, w pierwszym dniu pracy administracji Ośrodka (tzn. po weekendzie, w poniedziałek 9 stycznia 2023 r.).

(akta kontroli str. 687-697)

Dane dotyczące wydarzeń nadzwyczajnych były przesyłane do Ministerstwa Sprawiedliwości w „Informacjach o WN”, które posiadały określony zakres wymaganych informacji dotyczących wydarzeń oraz danych dotyczących sposobu poinformowania ww. Ministerstwa o wydarzeniu. W przypadku czterech wydarzeń poddanych szczegółowemu badaniu w „Informacjach o WN” nie podano wszystkich wymaganych informacji dotyczących sposobu poinformowania ww. Ministerstwa (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 687-697)

We wszystkich poddanych badaniu przypadkach Dyrektor podjął niezbędne kroki w celu wyjaśnienia zaistniałych wydarzeń. Działania podjęte w wyniku zbadanych wydarzeń były adekwatne do zaistniałych sytuacji. Minister Sprawiedliwości w pismach⁴⁰ skierowanych do Dyrektora OOW pozytywnie ocenił działania podjęte wskutek wydarzeń mających miejsce

³² Dwie ucieczki wychowanka spoza terenu ZP, jedno pobicie pracownika ZP, jedna bójka wychowanków oraz jedno użycie przez wychowanka substancji psychoaktywnej.

³³ Trzy podejrzenia popełnienia przez pracownika czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu (w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych), jedno użycie przez wychowanka substancji psychoaktywnej, jedna bójka wychowanków, jedna autoagresja wychowanka powodująca konieczność hospitalizacji lub udzielenia specjalistycznej pomocy medycznej, jedna ucieczka zbiorowa (dwóch wychowanków) i jedna ucieczka z terenu schroniska.

³⁴ Do szczegółowego badania wybrano cztery wydarzenia mające miejsce w SdN. Pięć wydarzeń mających miejsce w ZP oraz dwa wydarzenia z OOW. Zbadano wydarzenia dotyczące: czterech bójek wychowanków (w tym jedno wydarzenie dotyczyło również pobicia wychowawcy), trzech ucieczek (w tym jedna ucieczka wychowanka ze szpitala), dwóch przypadków użycia substancji psychoaktywnej, jednego samookaleczenia oraz jednej próby samobójczej.

³⁵ Dalej „Informacja o WN”.

³⁶ Dotyczyło to: trzech ucieczek, jednego samookaleczenia oraz próby samobójczej.

³⁷ Dz. Urz. MS. poz. 178, ze zm.

³⁸ Dz. U. 2001 poz.112 Nr 1205

³⁹ O wydarzeniu z dnia 7 stycznia 2023 r. prezes sądu okręgowy został poinformowany 9 stycznia.

⁴⁰ Pisma z dnia: 26 lutego i 2 marca 2023 r.

w styczniu 2023 r. W odniesieniu do wychowanków, polegały one głównie na: udzieleniu pomocy medycznej bądź psychologicznej, wzmożonych rozmowach z wychowankami biorącymi w nich bezpośredni udział, zwiększeniu oddziaływań psychoterapeutycznych względem nich, wnikliwym diagnozowaniu zachowania nieletnich, ukaraniu winowajców poprzez nałożenie nagany bądź odsunięcie od możliwości skorzystania z przepustek oraz w dwóch przypadkach na podjęciu starań o przeniesienie wychowanka do placówki o wzmożonym nadzorze. Ponadto Dyrektor przeprowadzał rozmowy bądź wyciągał konsekwencje służbowe w stosunku do pracowników ZP/SdN lub OOW, którzy sprawowali opiekę nad nieletnimi w momencie wystąpienia wydarzeń nadzwyczajnych.

(akta kontroli str. 687-701)

W wyniku porównania zapisów w „Księgach Ewidencji Wydarzeń Nadzwyczajnych” ZP/SdN oraz OOW z informacjami przekazanymi przez Komendanta Powiatowego Policji w Pszczynie, Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w Katowicach oraz Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Pszczynie⁴¹ stwierdzono, że wydarzenia mające miejsce w ww. placówkach w okresie objętym kontrolą były odnotowane w ww. Księgach ewidencyjnych, oprócz sytuacji z 18 lutego 2020 r. (tj. zdarzenia związanego z wykryciem u wychowanka substancji psychoaktywnej, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*), a w konsekwencji nie poinformowano o nim Ministerstwa Sprawiedliwości.

(akta kontroli str. 703-712)

1.7. W ZP/SdN w okresie objętym kontrolą obowiązywał ograniczony system ochrony. Ochronę ZP, SdN i OOW realizowali pracownicy ochrony, Dyrektor ZP/SdN, Dyrektor szkół, Kierownik internatu, oraz do 31 marca 2021 r. dodatkowo Kierownik gospodarczy ZP/SdN (któremu w 2017 r. przydzielony został nadzór nad pracownikami ochrony). Wychowawcy realizowali zadania systemu ochrony w ograniczonym zakresie⁴². Liczba pracowników ochrony realizujących w poszczególnych latach zadania z zakresu systemu ochrony wynosiła:

- 16 wg stanu na 30 czerwca i 31 grudnia 2019 r.;
- 16 wg stanu na 30 czerwca i 31 grudnia w 2020 r.;
- 17 wg stanu na 30 czerwca i 15 wg stanu na 31 grudnia w 2021 r.;
- 16 wg stanu na 30 czerwca i 17 wg stanu na 1 września oraz 31 grudnia 2022 r.

(akta kontroli str. 15, 376-400, 414-418, 820, 1405-1429, 1433-1436)

1.8. W okresie objętym kontrolą w ZP/SdN, a następnie w OOW obowiązywało pięć planów ochrony, w tym cztery w ZP/SdN⁴³ oraz jeden (do 7 marca 2023 r.) w OOW⁴⁴.

Plany Ochronne ZP/SdN obowiązujące kolejno w latach 2019-2022 zawierały następujące instrukcje określone w § 105⁷ ust. 3 pkt 1-9 rozporządzenia w sprawie ZP: ochronną, w sprawie podejmowania działań ochronnych, określającą zasady i sposób doprowadzenia nieletnich na zabiegi medyczne i do lekarzy, ochronną określającą odstępstwa w pełnym, ograniczonym lub uproszczonym systemie ochrony, w sprawie sposobu realizacji czynności profilaktycznych, w sprawie wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczenia się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych, w sprawie przekazywania, gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych, alarmową, określającą zasady przyjmowania nieletnich do zakładu lub schroniska.

Zgodnie z §105⁷ ust. 4 pkt 1-4 rozporządzenia w sprawie ZP załącznikami do instrukcji ochronnej były: rozliczenie stanu etatowego pracowników ochrony, zestawienie liczby posterunków ochronnych, plan sytuacyjny ZP/SdN oraz opis systemu zabezpieczenia elektronicznego. Za bezpośrednią realizację Planu Ochrony odpowiadał w latach objętych

⁴¹ Pozyskanych w trybie art. 29 ust. 2 lit. f ustawy o NIK.

⁴² Zakres zadań wychowawców związany z ochroną OOW dotyczył zapewnienia: właściwego bezpieczeństwa ochrony przeciwpożarowej nieletnich, pracowników i mienia placówki oraz bezpieczeństwa nieletnim w trakcie organizowanych zajęć na terenie i poza terenem Ośrodka. Natomiast w wyniku upoważnienia wychowawcy byli zobowiązani do: przeprowadzania kontroli pobieżnej, osobistej, przedmiotów nieletniego oraz pomieszczeń; kontrolowania paczek nieletniego; przeprowadzania badania na obecność substancji psychoaktywnej u nieletniego oraz nadzorowania prawidłowego przebiegu odwiedzin

⁴³ Plany z dnia: 14 stycznia 2019 r., 9 marca 2020 r., 31 sierpnia 2021 r. i 1 marca 2022 r.

⁴⁴ Plan z 20 października 2022 r.

kontrolą dowódcy służby ochrony wyznaczany przez Dyrektora ZP/SdN zgodnie z wymogiem §105⁷ ust. 7 rozporządzenia w sprawie ZP. Instrukcja alarmowa wchodząca w skład planów ochronnych ZP/SdN, o której mowa w § 105⁷ ust. 3 pkt 8 rozporządzenia w sprawie ZP, nie posiadała załącznika w postaci wykazu adresowego pracowników wymaganego stosownie do §105⁷ ust. 5 rozporządzenia w sprawie ZP (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 213-356, 820, 1270-1271, 1281-1285, 1433-1436)

Dyrektor ZP/SdN, zgodnie z §105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP, zawarł w 2018 r. porozumienie w sprawie ustalenia trybu współdziałania z Policją w przypadkach zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa tych jednostek⁴⁵, które zostało zaktualizowane w 2022 r.

(akta kontroli str. 357-364, 1271, 1292-1298)

Plan Ochrony OOW obowiązujący od 20 października 2022 r. składał się z dokumentów wymienionych w § 60 ust. 1 pkt 1-7 i 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW, tj. instrukcji ochronnej, instrukcji określającej sposób konwojowania nieletnich poza terenem ośrodka, instrukcji w sprawie sposobu realizacji czynności zapobiegawczych, instrukcji w sprawie wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczenia się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych, instrukcji alarmowej, instrukcji określającej przyjmowanie nieletnich do ośrodka, instrukcji otwierania wejścia do ośrodka w porze nocnej, instrukcji określającej odstępowania w systemie ochrony. Do Planu Ochrony OOW nie dołączono planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6 rozporządzenia w sprawie współdziałania z Policją. Nie dołączono również instrukcji korzystania i postępowania z kluczami wymaganej przepisem § 60 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW, pomimo wykazania jej w spisie instrukcji (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

Instrukcja ochronna zgodnie z § 60 ust. 2 pkt 1-5 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW składała się z wykazu stanowisk ochrony, planu sytuacyjnego, opisu rodzaju, ilości i zakresu zastosowania zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności, opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, opisu organizacji pracy w niedziele i święta dyrektora ośrodka i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze. Zgodnie z § 60 ust. 2 pkt 1-5 ww. rozporządzenia plan sytuacyjny zawierał: graficzne przedstawienie budynków i budowli oraz dróg ewakuacyjnych. Instrukcja alarmowa Planu Ochrony OOW zawierała wykaz adresowy pracowników, zgodnie z wymogiem § 60 ust. 4 i § 61 ust. 5 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW.

(akta kontroli str. 213-356, 820, 1281-1285)

W przedstawionym kontrolującemu, obowiązującym od 20 października 2022 r., Planie Ochrony OOW stwierdzono niezgodności treści z przepisami rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW (m.in. stosowanie niewłaściwej nazwy „ośrodek młodzieżowy”, niewłaściwy podział ochrony OOW, brak opisu organizacji pracy w niedziele i święta dyrektora ośrodka i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze) oraz ustawy o resocjalizacji nieletnich (m.in. użyto niewłaściwej definicji „wydarzenia nadzwyczajnego”, niewłaściwie zdefiniowano kontrolę pobieżną i osobistą nieletniego oraz kontrolę pomieszczeń OOW, jak również określono niedopuszczalne odstępowanie dotyczące zapisu obrazu monitoringu na polecenia Dyrektora OOW), co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 213-342, 356, 809-810)

Plan Zabezpieczenia OOW został opracowany 24 listopada 2022 r. Do 6 marca 2023 r. ww. Plan nie został zaakceptowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości wskutek przekazania go do niewłaściwej komórki organizacyjnej (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*). Sposób zapewnienia bezpośredniej łączności, o którym mowa w § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie współpracy z Policją, został określony w ww. Planie (pkt. III – Systemy łączności i alarmowania) czym zrealizowano dyspozycję § 13 powyższego rozporządzenia.

(akta kontroli str. 365-372)

⁴⁵ Dalej „Plan Zabezpieczenia”.

1.9. W OOW wyznaczono cztery stanowiska ochrony: przy bramie głównej (Portiernia), przy wejściu do budynku głównego (Dyżurka), przy wejściu na warsztaty szkolne oraz z tyłu warsztatów (z widokiem na stolarnię). Stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Ośrodka znajdowało się przy bramie głównej.

Ogrodzenie wokół OOW w każdym miejscu było wyższe niż 1,5 m (wysokość od 2,5 m do 4 m). Strona zachodnia, północna i południowa ogrodzenia wykonana była z paneli betonowych (pięciu lub sześciu elementów poziomo ułożonych o łącznej wysokości 2,5 – 3 m), natomiast strona wschodnia wykonana była ze stalowych paneli (wykonanych z profili zamkniętych o przekroju prostokąta) o wysokości ok. 2 m. Na całej długości płót zakończony był od góry odkosami z drutem kolczastym i ostrzowym żyletkowym (tzw. „concertina”). Łączniki paneli w postaci słupów betonowych i stalowych były trwale usadowione oraz w dobrym stanie technicznym (bez ubytków, korozji). W linii ogrodzenia znajdowały się trzy budynki (stolarnia, garaż, budynek gospodarczy), na dachach których zamocowane były odkosy z drutem kolczastym i „concertiną”. Ponadto, dach Wiaty zamkniętej, stojącej obok Budynku gospodarczego, na całym swym obwodzie zabezpieczony był odkosami z drutem kolczastym i „concertiną”. Bezpośrednio przy ogrodzeniu nie znajdowały się drzewa, słupy ani żadne przedmioty mogące ułatwić przedostanie się poza ogrodzenie. Drzewa stojące w pewnej odległości od płotu posiadały obcięte gałęzie do wysokości ok. 4 m. Słupy oświetleniowe stojące wzdłuż ogrodzenia były owinięte drutem kolczastym od podłoża do wysokości 2,5 m. Ogrodzenie było w dobrym stanie technicznym (słupy stabilne, nieskorodowane, nieuszkodzone; panele betonowe z zabezpieczonymi ubytkami, panele stalowe bez korozji i uszkodzeń). Wzdłuż ogrodzenia nie było żadnych dziur w podłożu. Włazy do kanalizacji na terenie trawiastym (przy boisku szkolnym) zabezpieczone były przed otwarciem metalowym płaskownikiem.

Ogrodzenia były kontrolowane przez „System ochrony obwodowej”, którego elementy pomiarowe (czujniki) były zawieszane na słupach oświetleniowych ustawionych wzdłuż ogrodzenia. Cykliczna kontrola terenu wykonywana była z wykorzystaniem urządzenia potwierdzającego jej przeprowadzenie pn. Active Track. Wykonywana była w systemie dziennym (cały teren OOW - pięć punktów kontrolnych) i nocnym (wokół zabudowań OOW - trzy punkty kontrolne) pomiędzy godzinami: 6:00 a 22:00 co najmniej co cztery godziny, 22:00 a 1:00 co godzinę oraz 01:00 do 6:00 co dwie godziny. Rejestrator obchodów terenu znajdował się w pomieszczeniu monitoringu.

W budynkach OOW na dzień przeprowadzenia oględzin (23 lutego 2023 r.) znajdowało się kilkadziesiąt okien wykonanych z PCV z podwójnymi szybami. Okna pomieszczeń, w których przebywali wychowankowie, oraz dolne części okien w ciągach komunikacyjnych pozbawione były klamek. Okna w budynku Warsztatów szkolnych były podwójne i odporne na uderzenia. Wszystkie okna w: Budynku głównym, Warsztatach szkolnych i innych budynkach na terenach OOW zabezpieczone były od zewnątrz kratami okiennymi przymocowanymi do ściany lub zakotwionymi w murach przy oknie. Kraty wykonane były ze stalowych profili zamkniętych (o przekroju prostokąta). Dłuższe kraty (w oknach Warsztatu szkolnego) wzmocnione były poprzeczką (wykonaną ze stalowych profili prostokątnych) przykręconą nad i pod oknem do ściany budynku. Kraty i wzmocnienia były trwale zamocowane. Okna w izbach adaptacyjnych i chorych były pozbawione klamek.

(akta kontroli str. 861-877)

1.10. Miejsca i pomieszczenia OOW objęte monitoringiem wizyjnym zostały wskazane w Planie Ochrony OOW w części pn. *Cel, zakres oraz sposób zastosowania monitoringu wizyjnego w OOW* (wszystkie miejsca zaznaczono w Załącznikach nr 2, 3, 4, 5 i 6 do Planu Ochrony). Wśród wskazanych miejsc, oprócz izb adaptacyjnych i chorych, znajdowały się m.in. następujące pomieszczenia: warsztaty szkolne, stolarnia, internat (w tym sypialnie, aneksy kuchenne, szatnie, świetlice, hole), biblioteka, stołówka, sekretariat, korytarze, pokoje pedagoga oraz psychologów, klasa informatyczna, łazienka szkolna oraz pokój kierownika internatu. Monitorowane było także otoczenie zewnętrzne OOW, którego zakres został określony w Załączniku nr 10 do Planu Ochrony OOW. System monitoringu OOW posiadał funkcję maskującą intymne części ciała nieletniego, dzięki czemu obraz monitoringu z łazienki szkolnej oraz izb adaptacyjnych i chorych uniemożliwiał ukazywanie intymnych części ciała nieletniego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych.

(akta kontroli str. 304-308, 313-321, 330, 840-842, 849-850, 852-857)

Pomieszczenie monitoringu znajdowało się na parterze budynku głównego OOW, w Holu Administracyjnym. Wejście do tego holu zabezpieczone było drzwiami metalowo-szklanymi, zamykanymi na zamek elektromagnetyczny i otwieranymi tylko przez dyżurnego pełniącego służbę na stanowisku ochronnym w tym budynku (Dyżurce). Wejście do pomieszczenia monitoringu zabezpieczone było drzwiami o zwiększonej odporności na włamanie zamykanymi na klucz. Wejście do Pomieszczenia monitoringu było stale monitorowane poprzez kamerę ustawioną na Hol Administracyjny. Klucze do tego pomieszczenia posiadali: Koordynator ds. ochrony OOW, Dyrektor OOW oraz Dyrektor Szkoły OOW. Do Pomieszczenia monitoringu można było również wejść przez gabinet Dyrektora OOW. Drzwi zamykane były na klucz (który posiada tylko Dyrektor OOW), a wejście do gabinetu Dyrektora było w stale monitorowanym sekretariacie. Dostęp do danych zapisanych w rejestratorach, zabezpieczony hasłem, posiadali: Dyrektor OOW, Dyrektor Szkół, Kierownik Internatu oraz Koordynator ds. ochrony.

Pomieszczenie monitoringu wyposażone było w działającą klimatyzację nastawioną na temp. 20°C. W pomieszczeniu stale mierzona była temperatura wynosząca w czasie przeprowadzania oględzin 21°C. Okno w tym pomieszczeniu było doposażone w materiałowe żaluzje zamontowane po wewnętrznej stronie, a od zewnętrznej strony zabezpieczone było kratami. Cztery rejestratory monitoringu⁴⁶ były zamontowane w stalowej szafie (Rack 19") wyposażonej w niezależną wentylację elektryczną. W pomieszczeniu monitoringowym nie znajdowały się środki chemiczne ani inne substancje mogące negatywnie wpływać na nośniki danych. Dyski pamięci rejestratorów zapisywały obraz ze 116 kamer umieszczonych w OOW. W oprogramowaniu rejestratorów zostało ustawione kasowanie nagrań starszych niż 120 dni dla izb adaptacyjnych i chorych oraz starszych niż 90 dni dla nagrań z pozostałych kamer. W Pomieszczeniu monitoringu znajdowało się pięć monitorów umożliwiających podgląd na bieżąco, w czasie rzeczywistym obrazu ze 116 kamer. Obraz ze wszystkich kamer obserwował Koordynator ds. ochrony, który miał możliwość wyboru obrazu z kamer do podglądu oraz ustawień podziału widoków na poszczególnych monitorach. Podgląd był wyraźny, a funkcje oprogramowania do zmiany widoków działały prawidłowo. Pomieszczenia przeznaczone do przechowywania zapisów z monitoringu były dostosowane do warunków, o których mowa w § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2022 r. w sprawie zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich⁴⁷.

(akta kontroli str. 819, 840-851)

Obraz z monitoringu był na bieżąco, w czasie rzeczywistym obserwowany przez czterech pracowników OOW na zmianie dziennej (Koordynator ds. ochrony - dostęp do obrazu ze 116 kamer, pracownik służby ochrony znajdujący się na posterunku w Budynku głównym - dostęp do obrazu z 32 kamer, pracownik służby ochrony na posterunku na warsztatach szkolnych - dostęp do obrazu z 16 kamer oraz pracownik służby ochrony na posterunku Brama wjazdowa

⁴⁶ Dwa rejestratory Dauha z pamięcią 8 x 6.0 TB każdy i dwa rejestratory Icatch o pojemności 2 x 4.0 TB każdy.

⁴⁷ Dz. U. poz. 2038.

- dostęp do obrazu z czterech kamer), natomiast na zmianie nocnej dwóch: jeden pracownik służby ochrony na posterunku w Budyńku głównym - dostęp do obrazu z 32 kamer oraz wychowawca internatu pełniący dyżur nocny - dostęp do obrazu z 16 kamer.

(akta kontroli str. 819-820)

Okres przechowywania zapisu monitoringu w rejestratorach został określony w Planie Ochrony OOW w części dotyczącej monitoringu. Określono w nim, że obrazy monitoringu izb adaptacyjnych i izb chorych przechowywane są co najmniej 90 dni od dokonania zapisu (nie dłużej niż przez 120 dni od dokonania zapisu), natomiast obrazy monitoringu innych pomieszczeń co najmniej 60 dni od dokonania zapisu (nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu).

(akta kontroli str. 306)

W wyniku przeprowadzenia oględzin systemu monitoringu⁴⁸ stwierdzono, że obrazy z nagrań były wyraźne i obejmowały całe pomieszczenia (za wyjątkiem kabin w łazience szkolnej). W przypadku monitoringu łazienki szkolnej stwierdzono, że dostępne są obrazy do 90 dni wstecz, natomiast obrazy z dnia poprzedniego (91 dni wstecz) nie były już dostępne. Z kolei obrazy z monitoringu izby adaptacyjnej i chorych z dnia 19 listopada 2022 r. (90 dni wstecz) nie były dostępne, a obrazy z 18 i 19 października 2022 r. (121 i 122 dni wstecz) były dostępne (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 840-843)

1.11. Ponoszone w latach 2019-2022 wydatki związane z bezpieczeństwem i zabezpieczeniem ZDiSdN oraz OOW wyniosły odpowiednio: 40,3 tys. zł, 39,6 tys. zł, 266,1 tys. zł i 125,4 tys. zł (w tym: 19,5 tys. zł wydatki inwestycyjne). Z tego na modernizację i doposażenie monitoringu odpowiednio: 40,3 tys. zł, 39,6 tys. zł, 143,7 tys. zł i 21,4 tys. zł; na remont ogrodzenia 122,4 tys. zł w 2021 r. i 84,5 tys. zł w 2022 r., a w ramach wydatków inwestycyjnych na kwotę 19,5 tys. zł zakupiono bramkę służącą do wykrywania metali.

Na remonty/naprawy ogrodzenia w ZP/SdN oraz w OOW w latach 2021-2022 poniesiono wydatki w wysokości odpowiednio: 122,4 tys. zł i 84,5 tys. zł.

Wydatki na ten cel zostały uwzględnione w planach wydatków budżetowych ZD/SdN i OOW na poszczególne lata, w dziale 755 – Wymiar sprawiedliwości, rozdziale 75513 – Zakłady dla nieletnich, wydatki bieżące (§4210, §4270, §4300) i wydatki inwestycyjne (§6060 w 2022 r.).

(akta kontroli str. 1352-1359, 1387-1394)

Wydatki objęte szczegółowym badaniem⁴⁹ dokonywane były zgodnie z procedurami wewnętrznymi określonymi w obowiązującym w tym czasie *Regulaminie udzielania zamówień publicznych, których wartość nie przekracza, wyrażonej w złotych równowartości kwoty 130 000 zł⁵⁰ dla ZPiSdN oraz OOW w Pszczynie-Łące*. Wydatki te zostały poniesione w ramach zabezpieczonych w planach budżetowych ZDiSdN i OOW środków finansowych na 2021 r. i 2022 r. oraz zaewidencjonowane w przyjętej dla tych jednostek klasyfikacji budżetowej, dział 755, rozdział 75513.

(akta kontroli str. 1352-1354, 1360-1386)

1.12. Roczne kontrole okresowe, wymagane art. 62 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo budowlane, zostały przeprowadzone zgodnie z ww. przepisem w roku 2019, 2020 i 2021, natomiast

⁴⁸ Do badania wybrano zapisy monitoringu z trzech kamer:

- w izbie adaptacyjnej z 20 października 2022 r. (120 dni wstecz od dnia przeprowadzania oględzin) w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰ oraz 19 listopada 2022 r. (90 dni wstecz) w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰;

- w izbie chorych z 20 października 2022 r. w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰ oraz 19 listopada 2022 r. w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰;

- w łazience znajdującej się w szkole z 19 listopada 2022 r. (90 dni wstecz) w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰ oraz 19 grudnia 2022 r. (60 dni wstecz) w godzinach od 2⁰⁰ do 6⁰⁰ i od 8⁰⁰ do 12⁰⁰.

⁴⁹ Szczegółowym badaniem objęto dwa wydatki celowo wybrane: bieżący o najwyższej wartości 34,0 tys. zł poniesiony w 2021 r. na doposażenie systemu monitorującego (m.in. zakup 22 kamer i 22 adapterów do tych kamer, akumulatora, oprogramowanie) oraz inwestycyjny na kwotę 19,5 tys. zł poniesiony w 2022 r. na zakup bramki do wykrywania metali.

⁵⁰ Regulaminie udzielania zamówień publicznych, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 130 000 zł dla ZPiSdN w Pszczynie-Łące z dnia 28 października 2021 r. i Regulaminie udzielania zamówień publicznych, których wartość nie przekracza, wyrażonej w złotych równowartości kwoty 130 000 zł dla OOW w Pszczynie-Łące z dnia 29 września 2022 r.

pięciolecia, zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 2 tej ustawy - 5 maja 2022 r.⁵¹. W wyniku ich przeprowadzenia stwierdzano dobry techniczny stan budynków nie budzący zastrzeżeń pod względem przydatności do użytkowania. Oceniono także, że bieżące remonty i modernizacja pomieszczeń poprawiają walory użytkowe obiektów OOW. Zalecono kontynuację prac poprawiających estetykę oraz izolacyjność cieplną elewacji budynku głównego, jak również renowację ogrodzenia i układu komunikacyjnego na terenie OOW. Większość zaleceń była realizowana na bieżąco (tj. remont nawierzchni utwardzonych na terenie OOW, renowacja elewacji z uwzględnieniem zwiększenia grubości warstwy ocieplenia wraz z kapitalnym remontem orynnowania i obróbek blacharskich okapów, naprawy ogrodzenia, poprawki obróbek dekarских kominów, lokalne zacieki krawędzi okapowej dachu, naprawy instalacji odgromowej na dachu budynku głównego). Zalecenia, które nie zostały zrealizowane to: remont kapitalny ogrodzenia zakładu (szczególnie części wykonanej z paneli betonowych), pozioma izolacja ścian zewnętrznych na fundamentach stolarni oraz renowacja tynków elewacyjnych (przycokołowych), remont pomieszczeń w budynku gospodarczym i odnowienie tynków zewnętrznych garażu.

(akta kontroli str. 126-209)

Zastępca Dyrektora OOW wyjaśnił, że w odniesieniu do kapitalnego remontu ogrodzenia OOW podjęto działania polegające na przygotowaniu dokumentacji związanej z tym zadaniem (wykonanie map zasadniczych w skali 1:500 oraz 1:1000, odszukanie granic działki – wznowienie znaków granicznych, wykonanie map do celów projektowych, wykonanie badań geologicznych gruntu wraz z dokumentacją techniczną, uzyskanie oferty na wykonanie projektu budowlanego wraz z informacją o szacunkowym koszcie inwestycji). Po zgromadzeniu w/w dokumentacji we wrześniu 2019 r. wystosowano pismo do Sekretarza Stanu Ministerstwa Sprawiedliwości, za pośrednictwem Dyrektora Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich, z prośbą o zarezerwowanie dodatkowych środków na całkowitą wymianę ogrodzenia, które wg szacunków wynosiły 3 600 tys. zł (brutto). Placówka nie otrzymała odpowiedzi na wystosowane pismo, a dodatkowe środki nie zostały przyznane. Od 2019 r. wszystkie otrzymane środki przeznaczono na renowację elewacji, co spowodowało wstrzymanie prac związanych z wykonaniem poziomej izolacji ścian zewnętrznych fundamentów stolarni, renowacji tynków elewacyjnych, prac remontowych budynku gospodarczego oraz garaży. Wszelkie naprawy i ubytki zarówno betonowego ogrodzenia, jak i tynków budynków stolarni, gospodarczego i garaży były na bieżąco usuwane systemem gospodarczym przez pracowników zatrudnionych na stanowisku konserwatora. Zastępca Dyrektora OOW dodał, że „Renowacja elewacji podzielona została na 13 etapów z czego siedem jest wykonanych i zakończonych. Planowany termin zakończenia prac związanych z renowacją elewacji budynku głównego wraz z salą gimnastyczną to grudzień 2024 r.”.

(akta kontroli str. 552-553, 559-560)

Obiekty ZP, SdN i OOW były w latach 2019-2022 kontrolowane pod kątem bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Kontrole dotyczyły m.in. szczelności instalacji gazowej⁵², przeglądu sprzętu gaśniczego⁵³, przewodów kominowych⁵⁴, hydrantów⁵⁵, badania wytrzymałości węży hydrantowych⁵⁶ oraz przeprowadzane były próby działania głównego przeciwpożarowego wyłącznika prądu⁵⁷. Powyższe czynności przeprowadzane były przez osoby uprawnione oraz firmy wykonujące usługi w przedmiotowym zakresie.

(akta kontroli str. 210-211)

⁵¹ Poprzednia kontrola pięciolecia została przeprowadzona 4 kwietnia 2017 r.

⁵² Przeprowadzono przez osobę uprawnioną do dozoru i eksploatacji urządzeń, instalacji i sieci gazowych oraz przez Firmę Instalacyjno-Budowlaną: 17 lipca 2019 r., 9 lipca 2020 r., 2 lipca 2021 r. i 10 sierpnia 2022 r.

⁵³ Przeprowadziła firma wykonująca usługi przeciwpożarowe: 29 kwietnia 2019 r., 27 maja 2020 r., 12 kwietnia 2021 r. i 25 kwietnia 2022 r.

⁵⁴ Przeprowadzone przez mistrza kominarskiego: 4 kwietnia 2019 r., 20 maja 2020 r., 6 kwietnia 2021 r. i 10 kwietnia 2022 r.

⁵⁵ Przeprowadziła firma wykonująca usługi przeciwpożarowe: 31 stycznia 2019 r., 31 stycznia 2020 r., 15 stycznia 2021 r. i 19 stycznia 2022 r.

⁵⁶ Przeprowadzono 31 stycznia 2019 r.

⁵⁷ Przeprowadzone przez zakład elektroinstalacyjny: 20 listopada 2019 r., 25 listopada 2020 r., 5 listopada 2021 r. i 18 listopada 2022 r.

ZP/SdN, a następnie OOW nie były uwzględniane w rocznych planach czynności kontrolno-rozpoznawczych Komendanta Państwowej Straży Pożarnej w Pszczynie, o których mowa w art. 23 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej⁵⁸.

(akta kontroli str. 706)

1.13. Pracownicy ochrony w ZP/SdN w latach 2019-2021 pracowali na trzy zmiany: I w godz. 6⁰⁰-14⁰⁰, II w godz. 14⁰⁰-22⁰⁰ i III w godz. 22⁰⁰-6⁰⁰. W 2022 r. nastąpiła zmiana organizacji pracy ochrony z trzech na dwie zmiany: dzienną – w godzinach 6⁰⁰-18⁰⁰ i nocną – w godzinach: 18⁰⁰-6⁰⁰, przy czym w uzasadnionych przypadkach dopuszczane były dodatkowe zmiany w godzinach: 22⁰⁰-6⁰⁰ zmiana III i 10⁰⁰-18⁰⁰ tzw. „międzyzmiana”.

Pracownicy ochrony w OOW pracowali na dwie zmiany: dzienną – w godzinach 6⁰⁰ – 18⁰⁰ i nocną – w godzinach: 18⁰⁰ – 6⁰⁰.

W wyniku przeprowadzenia analizy *Ksiąg przebiegu służby* z posterunków w Budynku głównym i Portierni (bramy wjazdowej i wejścia) do ZP/SdN i OOW⁵⁹ stwierdzono, że poszczególne zmiany pracowników były właściwie obsadzone pod względem ich liczby, tzn. odpowiadały limitom określonym w § 105³¹ ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP oraz w Instrukcji Ochrony (Rozdział III pkt 2 ppkt 5), a od 1 września 2022 r. limitom określonym w § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW oraz ww. Instrukcji Ochrony.

(akta kontroli str. 1155-1165)

1.14. W ZP/SdN od 1 stycznia 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r. liczba pracowników realizujących ochronę wewnętrzną i zewnętrzną wynosiła od 15 (stan na 31 grudnia 2021 r.) do 17 (stan na 30 czerwca 2021 r.). Zadania z zakresu ochrony wewnętrznej i zewnętrznej ZP/SdN zostały określone w zakresach czynności pracowników ochrony. Dyrektor ZP/SdN określił w Instrukcjach Ochronnych obowiązujący wewnętrzny system łączności dla pracowników wykonujących ochronę wewnętrzną i zewnętrzną. W okresie funkcjonowania ZP/SdN wszyscy pracownicy ochrony byli zobowiązani do korzystania z ww. systemu łączności.

(akta kontroli str. 15, 356, 1283-1285, 1405-1429, 1433-1436)

Na podstawie szczegółowego badania *Ksiąg przebiegu zmiany* z posterunków w Budynku głównym i Portierni (bramy wjazdowej i wejścia) ZP/SdN⁶⁰ i OOW⁶¹ oraz znajdujących się w nich zapisów stwierdzono, że pracownicy ochrony przejmujący zmianę w ochronie zewnętrznej dokonywali sprawdzenia stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych i odnotowywali stwierdzone nieprawidłowości oraz ich niezwłoczne usunięcie (np. awaria zasilania, awaria monitoringu czy rejestratora). Ponadto, dokonywali wpisów o: przeprowadzonych nocnych obchodach terenu, ruchu osób i pojazdów z terenu placówki, wywozu śmieci, dostawach różnych artykułów (np. pieczywa, odzieży, materiałów biurowych), przeprowadzeniu kontroli systemu łączności ochrony, ruchu wychowanków w Budynku głównym⁶² oraz w izbach (przejściowych/adaptacyjnych i chorych). Z kolei do pozostałych ksiąg kontrolnych i rejestrów⁶³ znajdujących się na stanowiskach ochrony w Budynku głównym oraz przy bramie wjazdowej dokonywano wpisów odnoszących się m.in. do: wydawania i zwrotu kluczy, zawartości paczek przekazywanych wychowankom, rozmieszczenia nieletnich⁶⁴, wydanych przepustek oraz osób odwiedzających wychowanków.

⁵⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 1969.

⁵⁹ Analizie poddano: zapisy z miesięcy styczeń i wrzesień z lat 2019-2023.

⁶⁰ Analizie poddano zapisy z miesięcy styczeń i wrzesień z lat 2019-2021 oraz styczeń 2022 r. w *Księgach przebiegu służby* z posterunków w Budynku głównym i Portierni (bramy wjazdowej i wejścia) ZP/SdN.

⁶¹ Analizie poddano zapisy z miesięcy styczeń 2023 r. i wrzesień 2022 r. oraz styczeń 2023 r. w *Księgach przebiegu służby* z posterunków w Budynku głównym i Portierni (bramy wjazdowej i wejścia) OOW.

⁶² Wpisywano informacje dotyczące: przejścia grup na salę gimnastyczną/siłownię, warsztaty; wyjścia wychowanków poza ZP/SdN i OOW (do sądu, do pracy/powroty z pracy, na wolontariat, w celach sportowych i kulturalnych), prac porządkowych, sprzątania, zmiany miejsca pełnienia służby, awarii i alarmów.

⁶³ *Książki wydawania - przyjęcia kluczy, Książki zawartości paczek, Księgi rozmieszczenia nieletnich w OOW, Rejestru opuszczanych posterunków, Rejestru wydawanych przepustek i Książki odwiedzin ZP/SdN i OOW z lat 2019-2023.*

⁶⁴ W *Księdze rozmieszczenia nieletnich w OOW* odnotowywano aktualny stan nieletnich w szkole, na warsztatach, w izbach chorych czy adaptacyjnych i ewentualne inne informacje w tym zakresie (np. przepustki). Dane były regularnie, codziennie (za wyjątkiem niedzieli) odnotowywane przez pracownika ochrony z podaniem godzin (od – do) przebywania nieletniego w danym miejscu. Wprowadzenie danych było potwierdzone podpisem.

Do powyższych Ksiąg w badanych miesiącach nie wpisywano informacji o: porównaniu liczby kluczy z wykazem, sprawdzeniu ilości i stanu zastępczych źródeł światła na posterunku, zapoznaniu się z dokumentacją znajdującą się na posterunku, przejęciu indywidualnego wyposażenie od pracownika zdającego zmianę (w tym w szczególności: środków łączności, alarmowania i zestawu kluczy) oraz niezwłocznym zawiadomieniu Dyrektora ZP/SdN o uchybieniach godzących w bezpieczeństwo placówki.

(akta kontroli str. 1155-1165)

Dyrektor OOW wyjaśnił, że pracownicy ochrony nie dokonywali do *Ksiąg przebiegu zmiany* powyższych wpisów, gdyż w ZP/SdN jak i w OOW nie było i nie ma określonych regulacji w tym zakresie. Odnosząc się do kwestii weryfikacji wykonanych obowiązków przez pracowników ochrony, stwierdził: „Nadzór nad realizacją zadań pracowników ochrony realizowany był na bieżąco podczas pełnienia zmiany przez kierownika administracji (w 2019 r. i do kwietnia 2021 r.), kierownika internatu (od kwietnia 2021 r. do sierpnia 2021 r.) oraz przez Dowódcę/Koordynatora ds. ochrony (od września 2021 r.). Dodatkowo nadzór był również prowadzony za pomocą monitoringu (przeгляд monitoringu). Od maja 2021 r. obchody [terenu placówki – przyp. kontrolera] są dodatkowo weryfikowane przy pomocy urządzenia Active Truck. Ponadto wykonywane są notatki służbowe potwierdzające wykonywanie zadań przez pracowników ochrony oraz pieczętki świadczące o przeprowadzonej kontroli dokumentów”.

(akta kontroli str. 1270-1271)

W ZP/SdN, a następnie w OOW, cisza nocna obowiązywała w godzinach 22⁰⁰ – 6⁰⁰. Pracownik ochrony kontrolował zachowanie się nieletnich w czasie ciszy nocnej za pomocą monitoringu. Czynności te nie były dokumentowane. Codzienne przeprowadzano kontrole stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych izb przejściowej/adaptacyjnej i chorych, natomiast szczegółowe kontrole ww. pomieszczeń był przeprowadzane przed umieszczeniem w nich nieletnich oraz po opuszczeniu tych pomieszczeń przez nieletnich. Czynności tych nie dokumentowano, natomiast ich wykonywanie stwierdzono na podstawie zapisów monitoringu OOW. Dokonania kontroli pobieżnej lub osobistej nie odnotowywano w *Książce przebiegu służby*, natomiast protokoły z ich przeprowadzenia były dołączone do akt osobowych wychowanków.

(akta kontroli str. 543, 549, 1155-1156, 1164)

1.15. Po ogłoszeniu pandemii COVID-19 w ZP/SdN wprowadzono szereg rozwiązań dotyczących funkcjonowania placówki w tym okresie. Dyrektor wydał 12 zarządzeń regulujących m.in. kwestie: stosowania szczególnych środków ostrożności oraz podstawowych zasad higieny⁶⁵; przepustek, urlopów wychowanków oraz ich odwiedzin⁶⁶; wykorzystywania izb przejściowych oraz izby izolacyjnej na potrzeby izby chorych⁶⁷ oraz przyjęcia wychowanka po urlopie⁶⁸. Ponadto zostały wprowadzone: „Procedura postępowania w sprawie działań ochronnych przed zagrożeniami epidemiologicznymi”⁶⁹, zmiany do Regulaminu Pracy ZP/SdN⁷⁰ oraz zalecenia związane z ochroną przed koronawirusem⁷¹. W celu zapewnienia bezpieczeństwa pracowników i nieletnich dokonano zakupów dozowników, płynów i mat dezynfekujących, rękawic, fartuchów, pokrowców na obuwie, masek jednorazowych, kombinezonów, bezdotykowych termometrów, testów na COVID-19.

W okresie pandemii wystąpiło 90 przypadków podejrzenia zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, z czego tylko w jednym przypadku podejrzenie zostało potwierdzone (w 2021 r.). Wychowanek został umieszczony na izbie chorych do dalszej diagnostyki. W wyniku przeprowadzonej teleporady z lekarzem rodzinnym wykonano w punkcie pobrań w Pszczynie test PCR na obecność wirusa SARS-CoV-2, którego wynik był pozytywny.

⁶⁵ Zarządzenie nr 2/2020 Dyrektora ZP/SdN z dnia 28 lutego 2020 r.

⁶⁶ Zarządzenia Dyrektora ZP/SdN: nr 5/2020 z dnia 13 marca 2020 r. oraz nr 8/2020 z dnia 19 czerwca 2020 r.

⁶⁷ Zarządzenie nr 18/2020 Dyrektora ZP/SdN z dnia 8 października 2020 r.

⁶⁸ Zarządzenia Dyrektora ZP/SdN: nr 11/2020 z dnia 26 sierpnia 2020 r., nr 30/2020 z dnia 30 grudnia 2020 r., nr 1/2021 z dnia 19 stycznia 2021 r., nr 15/2021 z dnia 26 sierpnia 2021 r.,

⁶⁹ Zarządzenie Dyrektora ZP/SdN nr 6/2020 z dnia 18 marca 2020 r.

⁷⁰ Zarządzenie nr 19/2020 Dyrektora ZPi/dN z dnia 10 listopada 2020 r.

⁷¹ Zalecenia z dnia 4 listopada 2021 r.

Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Tychach zaleciła dziesięciodniową kwarantannę. Wychowanek wypisany został z izby chorych 18 kwietnia 2021 r.

Ponadto 14 wychowanków wyraziło chęć zaszczepienia się przeciw COVID-19. Szczepienia odbyły się w dniu 17 czerwca oraz 21 lipca 2021 r.

W okresie od października 2020 r. do lutego 2022 r. wystąpiło 18 przypadków zachorowań pracowników na COVID-19: po trzy w październiku i listopadzie 2020 r. oraz w lutym 2022 r., po jednym w styczniu i marcu 2021 r. oraz w grudniu 2021 r., dwa w kwietniu 2021 r. i cztery w styczniu 2022 r.

Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że „W okresie pandemicznym (tj. od marca 2020 r.) opieka medyczna sprawowana była przez dwie pielęgniarki zatrudnione w placówce oraz przez lekarza. W tym czasie była również zapewniona opieka lekarzy specjalistów – stomatologa oraz specjalisty psychiatrii dziecięcej. Kontakt nieletnich z lekarzem był zapewniony i odbywał się z zachowaniem wszelkich środków ostrożności. Lekarze byli zaopatrywani w odzież ochronną, maseczki, rękawiczki jednorazowe i środki do dezynfekcji. Podczas wizyty wychowankowie mieli założoną maseczkę ochronną. Od marca 2020 r. jedna z izb chorych została przekształcona na izolatkę dla nieletnich przejawiających objawy COVID-19 lub z dodatnim wynikiem testu. Mając na uwadze bezpieczeństwo nieletnich pomieszczenia jednej grupy schroniskowej (grupa III) zostały przekształcone na izolacyjne, na wypadek zachorowań większej ilości osób. W tym celu doposażono grupę w nową pościel oraz niezbędne środki czystości. Pomieszczenia po każdym pobycie nieletniego w izbach chorych były dezynfekowane ozonatorem, który został w tym celu zakupiony. Pracownicy medyczni oraz pracownicy ochrony mający kontakt z nieletnimi przebywającymi w tym czasie w izbach chorych zostali zaopatrzeni w jednorazowe maseczki, rękawiczki, fartuchy ochronne oraz środki dezynfekujące. Każdy wychowanek wyjeżdżający na urlop lub przepustkę otrzymywał maseczkę i żel dezynfekujący do rąk. Po powrocie każdy z nieletnich miał wykonywany test na COVID-19. W marcu 2021 r., w pomieszczeniach dwóch grup, po ujemnym wyniku testu na COVID-19, umieszczano na okres pięciu dni wychowanków powracających z przepustek i urlopów. Wychowankowie byli tam umieszczani przed powrotem na grupę docelową, w celu ich obserwacji oraz wykluczenia podejrzenia objawów covidowych. Po upływie pięciu dni i kolejnym teście wychowanek z ujemnym wynikiem wracał na grupę docelową. W przypadku wyniku dodatniego wychowanek był niezwłocznie umieszczany w izolatce celem dalszej diagnostyki i leczenia”. Zastępca Dyrektora dodał, że „w okresie pandemicznym, w celu podniesienia poziomu wiedzy na temat COVID-19, w każdej grupie umieszczono informacje dotyczące objawów choroby oraz sposobów jej zapobiegania. Wywieszono informacje w miejscach dostępnych dla nieletnich oraz przeprowadzono pogadanki dotyczące COVID-19. W każdej grupie wychowawczej znajdowały się maseczki ochronne oraz płyny do dezynfekcji rąk.”.

(akta kontroli str. 72-117)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Brak w notatkach sporządzonych w wyniku użycia środka przymusu bezpośredniego części wymaganych danych.

W notatkach pracowników ochrony dotyczących użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej w dniu 14 marca 2021 r. brak było danych dotyczących serii i numeru dokumentu tożsamości nieletniego, wobec którego użyto środka przymusu bezpośredniego, co było wymagane przepisem art. 54 ust. 1 pkt 3b) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego w zw. z art. 95a § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁷².

(akta kontroli str. 1171-1176)

⁷² Dz. U. z 2018 r. poz. 969, ze zm.

Dyrektor wyjaśnił, że notatki zostały napisane przez pracowników ochrony na starych drukach, które nie uwzględniały takich danych. Dodał również, że „Aktualnie w OOW obowiązuje nowy druk notatki służbowej z użycia środka przymusu bezpośredniego, zgodny z obowiązującymi przepisami”.

(akta kontroli str. 1273)

Przedstawiony nowy, obowiązujący w OOW wzór notatki zawierał miejsca na podanie wszystkich danych wymaganych aktualnymi przepisami.

(akta kontroli str. 1299-1301)

Odpowiedzialnym za przyjęcie niekompletnych notatek był ówczesny dyrektor ZP/SdN.

2. Nieprzesłanie do sądów informacji o zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego.

Informacja o zastosowaniu w ZP/SdN (w dniu 14 marca 2021 r.) wobec wychowanka siły fizycznej została przesłana do Ministerstwa Sprawiedliwości 15 marca 2021 r. Natomiast o zdarzeniu nie został powiadomiony sędzia rodzinny sprawujący nadzór nad ZP/SdN oraz sąd rodzinny wykonujący środek wychowawczy albo środek poprawczy, co było wymagane przepisem art. 40 ust.1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego.

(akta kontroli str. 1171-1176)

Dyrektor wyjaśnił, że „ówczesny dyrektor ZP/SdN wydał dyspozycję wysłania zawiadomienia do właściwego sądu, natomiast pracownik sekretariatu nie dopełnił tego obowiązku”. Dodał, że pracownik sekretariatu odpowiedzialny za powyższą korespondencję nie jest już pracownikiem OOW.

(akta kontroli str. 1272)

3. Umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej w trybie nieujętych w obowiązujących wówczas przepisach.

W dniu 14 marca 2021 r. nastąpiło umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej w celu „wyciszenia negatywnych emocji wychowanka”. Zgodnie z przepisami § 44 ust. 1 oraz przepisami § 51 ust. 1 lub 4 rozporządzenia w sprawie ZP w izbie przejściowej umieszczani byli nieletni po: przyjęciu, samowolnie przedłużonej przepustce, ucieczce lub przeniesieniu z innego schroniska.

Dyrektor OOW wyjaśnił, że umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej w dniu 14 marca 2021 r. w celu wyciszenia jego negatywnych emocji nastąpiło po konsultacji z wizytatorem MS DSRiN. Dodał, że zgodnie z ówczesnymi obowiązującymi przepisami nie było można umieścić nieletniego w izbie przejściowej w celu wyciszenia negatywnych emocji. W związku z powyższym w ZP/SdN stworzono, po telefonicznej konsultacji z wizytatorem MS DSRiN, „pokój wyciszeń”, który miał na celu wyciszenie negatywnych zachowań wychowanków przebywających w naszej placówce. Pomieszczenie to miało charakter innego pomieszczenia mieszkalnego, które miało służyć krótkotrwałemu odosobnieniu wychowanka celem zniwelowania zachowań niepożądanych dla zapewnienia bezpieczeństwa wychowanków placówki. Pomieszczenie to było stale monitorowane za pomocą monitoringu.

(akta kontroli str. 585-589, 817)

NIK zauważa, że umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej w celu wyciszenia negatywnych emocji wychowanka wynikało co prawda ze szczególnych okoliczności, to jednak było niezgodne z ówczesnymi obowiązującymi przepisami. Równocześnie, mając na względzie późniejszą zmianę przepisów, dopuszczającą takie postępowanie wobec nieletniego w OOW, NIK odstępuje od formułowania wniosku pokontrolnego w tym zakresie.

4. Nieprzeprowadzenie w ciągu 48 godzin wstępnych badań lekarskich nieletnich nowo przyjętych do OOW.

Badania lekarskie nieletnich przyjętych 1 i 2 grudnia 2022 r. do OOW zostały przeprowadzone 6 grudnia 2022 r., przy czym w obu przypadkach w ciągu 48 godzin przeprowadzono teleporadę z lekarzem.

(akta kontroli str. 587-589, 598-599)

Zgodnie z art. 125 ust. 3 ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich umieszczonego w izbie adaptacyjnej poddaje się wstępnym badaniom lekarskim niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej.

Dyrektor wyjaśnił, że w tych dwóch przypadkach badania zostały przeprowadzone w formie teleporady, ponieważ lekarz nie miał możliwości przyjazdu do placówki w tych dniach. Teleporady z lekarzem zostały przeprowadzone przez pielęgniarkę OOW. Z przeprowadzonych teleporad zostały sporządzone notatki służbowe.

W umowach zawartych w celu zapewnienia opieki zdrowotnej wychowankom OOW, nie wprowadzono zapisów gwarantujących przeprowadzenie w ciągu 48 godzin wstępnych badań lekarskich nowo przyjętych nieletnich. Dyrektor wyjaśnił, że w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia wychowanków wzywane jest do OOW pogotowie ratunkowe. Nieletni, którzy wymagają specjalistycznej opieki medycznej, kierowani są do lekarzy specjalistów lub w wyjątkowych sytuacjach specjaliści przybywają do Ośrodka (odpłatnie). Dodał, że zawarte umowy były konsultowane z radcą prawnym, który nie miał do nich zastrzeżeń.

(akta kontroli str. 601-614, 818-819)

W ocenie NIK, brak w umowach zapisów zobowiązujących zleceniobiorcę do przeprowadzenia badania wstępnego nieletniego przyjmowanego do OOW oraz zastąpienie takiego badania teleporadą nie może zapewnić pełnej realizacji przepisu art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

5. Brak w „Informacjach o WN” wszystkich elementów dotyczących sposobu poinformowania Ministerstwa Sprawiedliwości o wydarzeniu nadzwyczajnym, określonych w funkcjonującym formularzu.

W przypadku czterech wydarzeń nadzwyczajnych mających miejsce w ZP/SdN poddanych szczegółowemu badaniu (wydarzenia z 2 i 4 grudnia 2020 r. oraz 26 maja i 26 grudnia 2021 r.) w „Informacjach o WN” nie wskazano daty, godziny i sposobu poinformowania ww. Ministerstwa.

Dyrektor wyjaśnił, że we wskazanych „Informacjach o WN” ówczesny pracownik sekretariatu omyłkowo nie wpisał godziny oraz sposobu powiadomienia Ministerstwa Sprawiedliwości i w takiej niekompletnej formie przekazał do akceptacji ówczesnemu dyrektorowi.

Odpowiedzialnym za przesłanie niekompletnych Informacji o WN był ówczesny dyrektor ZP/SdN.

(akta kontroli str. 685-697, 1274)

6. Niewpisanie wydarzenia nadzwyczajnego do „Ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych” i w konsekwencji niepoinformowanie o wydarzeniu nadzwyczajnym Ministerstwa Sprawiedliwości.

W przedstawionym przez Komendanta Powiatowego Policji w Pszczynie Wykazie zdarzeń w latach 2019-2023 mających miejsce na terenie OOW w Pszczynie-Łące wykazana została interwencja policjantów WK KPP Pszczyna w dniu 18 lutego 2020 r., w ramach której dokonali oni zabezpieczenia u nieletniego w ZP/SdN niedozwolonej substancji. Powyższe wydarzenie nie zostało wpisane do ww. ewidencji, pomimo iż zgodnie z § 2 pkt 12 lit. y rozporządzenia w sprawie ZP, taka sytuacja nosi znamiona wydarzenia nadzwyczajnego określonego jako zdarzenie, które spowodowało naruszenie prawa przez wychowanka, ścigane z urzędu albo stan, w którym istnieje takie zagrożenie.

(akta kontroli str. 703-704, 711-712)

Dyrektor wyjaśnił, że przyczyna braku zaewidencjonowania tego wydarzenia nie jest mu znana, gdyż odpowiedzialnym za to był ówczesny Dyrektor ZP/SdN, który obecnie nie pracuje w OOW.

(akta kontroli str. 1275)

W okresie funkcjonowania OOW w „Ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych” odnotowano wszystkie zdarzenia noszące znamiona wydarzenia nadzwyczajnego.

(akta kontroli str. 711-712)

7. Brak wykazu adresowego pracowników ZP/SdN.

Instrukcja alarmowa wchodząca w skład planów ochronnych ZP/SdN obowiązujących kolejno w latach 2019-2022, o której mowa w § 105⁷ ust. 3 pkt 8 rozporządzenia w sprawie ZP, nie obejmowała załącznika w postaci wykazu adresowego pracowników, wymaganego stosownie do § 105⁷ ust. 5 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 356)

Dyrektor OOW wyjaśnił, że we wcześniej obowiązujących wersjach instrukcji alarmowej nie było wykazów adresowych pracowników, gdyż odpowiedzialny wówczas za przygotowanie całego Planu Ochrony (inspektor ds. bezpieczeństwa) tłumaczył brak ich załączania przepisami RODO. Dyrektor dodał, że osoba ta już nie pracuje w OOW.

(akta kontroli str. 1432)

8. Do Planu Ochrony OOW nie dołączono instrukcji postępowania z kluczami wymaganej przepisem § 60 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW pomimo wykazania jej w spisie instrukcji.

(akta kontroli str. 213-342, 356)

Dyrektor OOW wyjaśnił, że w Planie Ochrony OOW z dnia 20 października 2022 r. ww. instrukcja omyłkowo nie została umieszczona. Dodał, że instrukcja ta funkcjonowała od dnia 26 kwietnia 2021 r. i znajdowała się w sekretariacie placówki i zapewnił, że zostanie niezwłocznie umieszczona w aktualizowanym Planie Ochrony.

(akta kontroli str. 552, 557-558)

W trakcie niniejszej kontroli Instrukcja postępowania z kluczami została dołączona do zaktualizowanego Planu Ochrony.

9. W ww. Planie Ochrony OOW stwierdzono następujące niezgodności jego treści z przepisami rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW oraz ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich:

a) w całym dokumencie stosowano nazwę „ośrodek młodzieżowy”, co było niezgodne z terminologią określona w ww. przepisach⁷³ (§ 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW i art. 7 pkt 11 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich);

b) w całym dokumencie stosowany był podział ochrony OOW na wewnętrzną i zewnętrzną, który obowiązywał w rozporządzeniu w sprawie ZP uchylonym z dniem 1 września 2022 r.;

c) użyto definicji „wydarzenia nadzwyczajnego” niezgodnej z art. 87 pkt 12 lit. a-o ww. ustawy;

d) zdefiniowano kontrolę pobieżną i osobistą nieletniego oraz kontrolę pomieszczeń OOW niezgodnie z przepisami z art. 87 pkt 3, 5 i 7 ww. ustawy;

e) nie określono szczegółowych zadań pracowników ochrony w poszczególnych „punktach ochrony” OOW;

f) opis organizacji pracy dyrektora ośrodka i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta wymagany przepisem § 60 ust. 2 pkt 5 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW nie uwzględniał całego zakresu obowiązków należących do Dyrektora oraz innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w OOW;

g) zbyt ogólnie określono w „Instrukcji realizacji czynności zapobiegawczych” zadania dla pracowników OOW, a tym samym nie określono odpowiedzialności za konkretne działania ochronne;

h) w pkt 1 i 2 „Instrukcji odstępstw w systemie ochrony” określono odstępstwo dotyczące zapisu obrazu monitoringu na polecenia Dyrektora OOW, co było niezgodne z przepisem art. 121 ust. 9 ww. ustawy stanowiącym o konieczności stałego zapisywania obrazów z monitoringu.

⁷³ Za wyjątkiem części pn. „Cel, zakres oraz sposób zastosowania monitoringu wizyjnego w OOW w Pszczynie Łączę”.

Plan Ochrony OOW był opracowany na podstawie Planu Ochrony ZP/SdN z 2022 r., poprzez wykorzystanie szablonu i treści tego dokumentu.

(akta kontroli str. 213-342, 356)

Dyrektor OOW wyjaśnił, że w Planie Ochrony OOW: wprowadzono skrót „ośrodek” dla Okręgowego Ośrodka Wychowawczego zgodnie z rozporządzeniem w sprawie funkcjonowania OOW, usunięto zapis „służba ochrony wewnętrzna/zewnętrzna” i wprowadzono zapis „służba ochrony” z podziałem na stanowiska ochrony, uaktualniono definicję zdarzenia nadzwyczajnego oraz kontroli pobieżnej, osobistej i pomieszczeń zgodnie z ustawą o resocjalizacji nieletnich, w związku z organizacją pracy w niedziele i święta wprowadzono zapis uwzględniający cały zakres obowiązków należących do Dyrektora oraz innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w OOW, uaktualniono odpowiedzialność za konkretne działania ochronne pracowników zgodnie z § 69 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania OOW. Ponadto w Instrukcji odstępstw usunięto błędne zapisy z pkt. 1, 2 i 6. Wskazał również, że szczegółowe zadania pracowników służby ochrony zostały określone w zakresach obowiązków pracowników służby ochrony.

(akta kontroli str. 815-816)

Kontrolującemu w trakcie niniejszej kontroli przedstawiono zaktualizowany 7 marca 2023 r. Plan Ochrony OOW ze zmianami wprowadzonymi zgodnie z powyższą odpowiedzią.

(akta kontroli str. 826-837, 1432)

10. Do 6 marca 2023 r. Plan Zabezpieczenia OOW ww. plan nie został przesłany do akceptacji dyrektorowi właściwej komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, tylko dyrektorowi Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, co było niezgodne z § 8 ust. 3 rozporządzenia w sprawie współdziałania z Policją stanowiącym, że po uzyskaniu opinii właściwego komendanta wojewódzkiego Policji dyrektor wraz z komendantem Policji przedstawiają plan zabezpieczenia do akceptacji dyrektorowi komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego.

(akta kontroli str. 367-375)

Dyrektor OOW wyjaśnił, że Plan Zabezpieczenia OOW po wcześniejszych konsultacjach został przesłany 14 grudnia 2022 r. do Departamentu ds. Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości sprawującego nadzór nad naszą placówką. W związku z brakami teleadresowymi został odesłany przez ww. Departament celem uzupełnienia. Dodał, że po uzupełnieniu go o brakujące informacje zostanie przesłany do akceptacji do komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego.

Na dzień 8 marca 2023 r. ww. Plan znajdował się u Komendanta Komendy Powiatowej Policji w Pszczynie, a następnie miał zostać przesłany do zaopiniowania przez Komendanta Wojewódzkiego Policji.

(akta kontroli str. 1272)

11. Brak przechowywania zarchiwizowanych nagrań monitoringu z izby adaptacyjnej i izby chorych oraz zbyt długie ich przechowywanie.

W wyniku oględzin systemu monitoringu stwierdzono, że obrazy z monitoringu izby adaptacyjnej i chorych z dnia 19 listopada 2022 r. (90 dni wstecz od dnia przeprowadzenia oględzin) nie były dostępne, a obrazy z 18 i 19 października 2022 r. (121 i 122 dni wstecz) można było odtworzyć.

(akta kontroli str. 840-843)

Zgodnie z art. 121 ust. 9 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zapis z monitoringu izb adaptacyjnych, izolacyjnych i chorych okręgowego ośrodka wychowawczego jest przechowywany na informatycznym nośniku danych przez okres co najmniej 90 dni od dokonania zapisu (w odniesieniu do dnia przeprowadzenia oględzin – był to 19 listopada 2022 r.) oraz nie dłużej niż przez 120 dni od dokonania zapisu (w odniesieniu do dnia przeprowadzenia oględzin – był to 20 października 2022 r.).

Dyrektor wyjaśnił: „W dniu 7 listopada 2022 r. nastąpiła awaria dysku w rejestratorze nagrywającym izby chorych. W wyniku awarii rejestrator zapisywał dane z błędami do 6 grudnia 2022 r., nie sygnalizując jednocześnie uszkodzenia. Błędów tych nie da się w tej chwili sprawdzić. Dane bieżące można było odtwarzać. W momencie przełączenia się rejestratora na drugi dysk pliki uszkodzone z poprzedniego dysku już nie były odtwarzalne. W izbach chorych zainstalowane były i są stare kamery analogowe, z których obrazu nie można nagrywać na nowych rejestratorach. W rejestratorach starego typu nie było funkcji określania czasu przechowywania nagrań. W zależności od częstości zmiany treści obrazu, czas ten się zmieniał, nie był możliwy do przeliczenia. Ewentualne formatowanie dysku po określonym okresie nagrywania powodowało utratę wszystkich danych. W nowych rejestratorach dyski pracują w systemie RAID 6, w którym awaria dwóch dysków (spośród czterech obsługujących dany rejestrator) nie powoduje utraty danych. W starych rejestratorach systemu RAID nie było”. Dyrektor dodał, że wymiana kamer analogowych na cyfrowe, które można podłączyć do nowych rejestratorów, przewidziana jest w maju 2023 r. Nadmienił również, że ze względu na możliwości pojemnościowe dysków zostanie zmieniony maksymalny czas archiwizowania obrazów z monitoringu ze 120 do 91 dni w przypadku izb adaptacyjnych i chorych oraz z 90 do 75 dni w przypadku innych pomieszczeń.

(akta kontroli str. 821-822)

Administrator monitoringu, odpowiedzialny za prawidłowe funkcjonowanie monitoringu w Ośrodku, oświadczył: „7 listopada 2022 r. nastąpiła awaria dysku w rejestratorze nagrywającym izby chorych. Rejestrator włączał się i wyłączał, przełączał chaotycznie dyski, nie nagrywał. W obawie przed utratą wszystkich nagrań próbując dysk został odłączony, to dysk na którym są nagrania do 7 listopada 2022 r. Pozostały dysk o pojemności 4 TB pozostał włączony. Rejestrator zapisywał z prędkością 36 GB na dobę, zatem pozostały dysk powinien wystarczyć na 100 dni nagrań. Zatem pozostała rezerwa czasowa, jednak dysk nadpisał się dużo prędzej”.

(akta kontroli str. 822,1291)

W wyniku ponownych oględzin systemu monitoringu w dniu 8 marca 2023 r. stwierdzono, że spełnione zostały wymagania określone w art. 121 ust. 9 pkt 1 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz funkcjonowały nowe zasady dotyczące archiwizowania obrazu z monitoringu OOW określone w zmienionym Planie Ochrony. W rejestratorach dostępne były nagrania z izby chorych oraz adaptacyjnej z 8 grudnia 2022 r. (90 dni wstecz), natomiast z 7 grudnia 2022 r. (91 dni wstecz) nagrania nie były już dostępne. Z kolei nagrania z łazienki szkolnej były dostępne na dzień 7 stycznia 2023 r. (60 dni wstecz), natomiast nagrania obrazu z 22 grudnia 2022 r. (75 dni wstecz) nie były już dostępne.

(akta kontroli str. 815-816, 821-822, 838-839, 1323-1324)

OCENA CZĄSTKOWA

System ochrony oraz zabezpieczenia techniczno-ochronne wprowadzone w ZP/SdN i OOW, jak również realizacja zadań przez pracowników ochrony, w ocenie NIK zapewniały bezpieczeństwo umieszczonym w nich nieletnim. Okresowe kontrole stanu technicznego obiektów ZP/SdN oraz OOW zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami ustawy Prawo budowlane, a zalecenia zostały zrealizowane w miarę finansowych możliwości placówki. Pozytywnie ocenione zostały przez NIK rozwiązania wprowadzone w ZP/SdN i OOW po ogłoszeniu zagrożenia epidemicznego i pandemii COVID-19.

W treści Planu Ochrony OOW stwierdzono rozbieżności w odniesieniu do aktualnych przepisów oraz niedołączenie *Instrukcji postępowania z kluczami*. Z kolei do Planów Ochrony ZP/SdN obowiązujących w latach 2019-2022 nie dołączano do „Instrukcji alarmowych” wykazów adresowych pracowników.

Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w jednostce nie podjęto odpowiednich działań w celu uzyskania akceptacji Planu Zabezpieczeń OOW.

Wyposażenie oraz urządzenie izb chorych i adaptacyjnych w ZP/SdN oraz OOW zapewniało - w ocenie NIK - bezpieczeństwo umieszczonym w nich nieletnim. Co do zasady prawidłowo przebiegał proces umieszczania wychowanków w izbach przejściowych/adaptacyjnych, pomimo iż w dwóch przypadkach wstępne badania lekarskie zostały przeprowadzone z naruszeniem wymogu 48 godzin od momentu przyjęcia do OOW, a w jednym umieszczenie nastąpiło z powodów nieprzewidzianych w ówczesnie obowiązujących przepisach.

W ocenie NIK, organizacja oraz sposób monitorowania OOW zapewniały bezpieczeństwo wychowankom, pomimo braku możliwości odtworzenia wszystkich archiwalnych nagrań z monitoringu izb adaptacyjnej i chorych.

Właściwie zostało udokumentowane jednorazowe użycie środków przymusu bezpośredniego w ZP, za wyjątkiem nieujęcia wszystkich wymaganych elementów w notatkach służbowych pracowników ochrony. Ponadto nie została przesłana informacja o zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego do sędziego sprawującego nadzór nad ZP/SdN ani sądu rodzinnego wykonujący środek wychowawczy.

Dyrektor OOW podejmował adekwatne działania w wyniku wystąpienia wydarzeń nadzwyczajnych, które były prawidłowo ewidencjonowane, poza jedną sytuacją mającą miejsce jeszcze w okresie działania ZP/SdN. W czterech przypadkach w *Informacji o wydarzeniu nadzwyczajnym* przesłanym do Ministerstwa Sprawiedliwości nie podano wszystkich wymaganych danych określonych we wzorze ww. Informacji.

OBSZAR

2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Opis stanu faktycznego

2.1. W okresie objętym kontrolą w ZP/SdN opracowano roczne plany pracy na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022. Roczne plany pracy opracowywane były przez Dyrektora ZP/SdN przy współpracy z Dyrektorem szkoły i Kierownikiem Internatu i zaopiniowane zostały przez Radę Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie Łące⁷⁴. Roczne plany pracy składały się z wyodrębnionego: Planu Pracy resocjalizacyjno-dydaktycznej ZP/SdN, Planu Pracy Szkół Funkcjonujących w ZP, Planu pracy wychowawczo-resocjalizacyjnego Internatu, Planu pracy Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego i Planu Pracy Zespołu Diagnostycznego. We wszystkich Rocznych planach pracy uwzględniono działania podejmowane na rzecz wychowanka i działania na rzecz jego rodziców, które odpowiadały § 12 ust. 1 i 3 rozporządzenia w sprawie ZP.

W stanie obowiązującym od 1 września 2022 r. obowiązywał Roczny Plan Pracy OOW i Plan pracy Zespołu Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej na rok szkolny 2022/2023. Zgodnie z § 10 ust. 2 Plan ten był opracowany przez Dyrektora OOW przy współpracy z Kierownikiem Internatu i przedstawicielami Zespołu Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej⁷⁵ i zaopiniowane przez Radę Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Pszczynie Łące w dniu 16 września 2022 r. W Programie uwzględniono zagadnienia zgodne z wymogiem § 10 ust 3 rozporządzenia w sprawie OOW.

(akta kontroli str. 713-808)

2.2. Liczba psychologów i pedagogów zatrudnionych w latach 2019-2022 wyniosła od jednego do trzech psychologów i od jednego do trzech pedagogów⁷⁶ (według stanu na 30 czerwca i na koniec każdego roku). Na dzień 30 czerwca 2022 r. zatrudniano dwóch pedagogów terapeutów i doradcę zawodowego, a na 31 grudnia 2022 r. jednego terapeutę pedagogicznego i jednego doradcę zawodowego.

Na dzień rozpoczęcia kontroli zatrudniano jednego psychologa, jednego pedagoga oraz terapeutę pedagogicznego.

We wszystkich tych przypadkach osoby były zatrudnione na umowę o pracę.

Liczba wychowanków przypadająca na jednego psychologa i pedagoga wyniosła od pięciu do 17 osób i od pięciu do 40 osób (wg stanu na 30 czerwca 2020 r.). Natomiast na dzień rozpoczęcia kontroli liczba wychowanków przypadająca na jednego terapeutę wyniosła od siedmiu do 20 osób.

⁷⁴ Na lata szkolne: 2019/2020 w dniu 2 września 2019 r., 2020/2021 w dniu 1 września 2020 r. i 2021/2022 w dniu 1 września 2021 r.

⁷⁵ Protokół nr 1/2022 z dnia 1 września 2022 r.

⁷⁶ W 2019 r. - trzech psychologów i jeden pedagog (wg stanu na 30 czerwca i na koniec roku), w 2020 r. - trzech psychologów i jeden pedagog, w 2021 r. (wg stanu na 30 czerwca i na koniec roku), w 2021 r. - dwóch psychologów i jeden pedagog (wg stanu na 30 czerwca i na koniec roku), w 2022 r. - dwóch psychologów i 2,57 (wg stanu na 30 czerwca) i jeden psycholog i trzech pedagogów (wg stanu na 31 grudnia).

Zajęcia prowadzone przez psychologów i pedagogów ZD/SdN w latach szkolnych 2019/2020 – 2021/2022, a w przypadku OOW w roku szkolnym 2022/2023 obejmowały zajęcia psychoedukacyjne, specjalistyczne, udzielane były porady dla wychowanków, przeprowadzono konsultacje i warsztaty⁷⁷, a prowadzone zajęcia wpisywały się w roczne plany pracy przyjmowane na każdy rok szkolny w ZD/SdN oraz OOW⁷⁸.

(akta kontroli str. 744-750,798-808,1328-1350,1404)

Trzech psychologów posiadało wykształcenie wyższe magisterskie ukończone na kierunkach psychologia lub psychologia z przygotowaniem pedagogicznym (jedna osoba) i ukończone studia podyplomowe w zakresach: poradnictwo i pomoc psychologiczno-pedagogiczna, psychologia sądowa, pedagogika specjalna w zakresie profilaktyki i resocjalizacji, neuropsychologia kliniczna i diagnoza neuropsychologiczna w ujęciu praktycznym, psychoterapia poznawczo-behawioralna. Ponadto jeden z psychologów uczestniczył w studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz posiadał certyfikat psychoterapeuty poznawczo-behawioralnego.

W grupie pedagogów, dwóch posiadało wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku pedagogika w zakresie resocjalizacji i profilaktyki społecznej lub filologii polskiej oraz studia podyplomowe w zakresach: poradnictwo i pomoc psychologiczno-pedagogiczna, psychoterapia poznawczo-behawioralna i certyfikat psychoterapeuty poznawczo-behawioralnego. Jeden pedagog wykształcenie wyższe techniczne na kierunku Zarządzanie i inżynieria produkcji i ukończone międzywydziałowe studium Pedagogiczne oraz studia podyplomowe w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej.

Pedagodzy terapeuci posiadali wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku pedagogika resocjalizacyjna lub pedagogika specjalna, resocjalizacja oraz ukończone studia podyplomowe w zakresie: psychologia zachowań społecznych, terapia pedagogiczna, socjoterapia, doradztwo zawodowe. Ponadto ukończone kursy kwalifikacyjne w zakresie oligofrenopedagogiki lub kurs psychoterapii.

(akta kontroli str. 1325-1327)

Na terenie OOW znajdowały się trzy wyodrębnione pomieszczenia do udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla wychowanków, które były monitorowane. Jedno z pomieszczeń zajmował terapeuta pedagogiczny, natomiast dwa pozostałe pomieszczenia przeznaczone były dla pedagoga i psychologa. W pomieszczeniach do zajęć psychologiczno-pedagogicznych zostały stworzone warunki do pracy z nieletnimi.

(akta kontroli str. 861,864,874-876,1351)

2.3. Zespół Diagnostyczny opracowywał i wydawał opinie psychologiczno-pedagogiczne⁷⁹. Opinię psychologiczno-pedagogiczną opracowano dla wszystkich pięciu nieletnich umieszczonych w SdN, których dokumentację badano. Opinie te zawierały datę i podpisy osób biorących udział w ich wydaniu (psychologa, pedagoga) oraz Dyrektora ZP/SdN. W czterech z przypadków opinie te zostały wydane w terminie dłuższym niż sześć tygodni od przyjęcia wychowanka, który został określony w § 83 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP. Wpływ na te opóźnienia miały czynniki niezależne od osób je sporządzających, takie jak: długi czas oczekiwania na pozyskanie akt z sądów rodzinnych, akta nieletnich były niekompletne i wymagały ponownego zwrócenia się o ich uzupełnienie.

(akta kontroli str.561-614, 809-813,824)

⁷⁷ Na przykładzie badania zapisów w dziennikach zajęć prowadzonych przez psychologów i pedagogów ZDiSdN w latach szkolnych 2019/2020 – 2021/2022 (w dwóch miesiącach każdego roku, czerwiec i grudzień), a w przypadku OOW w roku szkolnym 2022/2023 (w miesiącu styczniu).

⁷⁸ W ZD/SdN roczne Plany pracy zespołu diagnostycznego i roczne Plany pracy zespołu diagnostyczno-korekcyjnego na lata szkolne 2019/2020 – 2021/2022, a w przypadku OOW roczny Plan pracy zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej OOW na rok szkolny 2022/2023.

⁷⁹ Stwierdzono na podstawie szczegółowego badania dokumentacji losowo wybranych pięciu wychowanków, którzy przebywali w SdN.

Do 31 sierpnia 2022 r. Zespół Wychowawczy⁸⁰ w ZP przygotowywał IPR-y. Zespół ten był zwoływany przez Dyrektora zazwyczaj dwa razy w roku z początkiem roku szkolnego i po pierwszym semestrze. Podczas prac Zespołu Wychowawczego konstruowano IPR, a opracowaniem dokumentu IPR zajmowali się psychologowie i pedagodzy. IPR przygotowywano w oparciu o indywidualną diagnozę każdego wychowanka, na którą składały się elementy określone w §59 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ZP, np. wyniki badań psychologicznych, pedagogicznych i medycznych, orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznych, opinie rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, opinie zespołów specjalistów sądowych. W badanej próbie dla pięciu nieletnich opracowanie i zatwierdzenie pierwszego IPR odbyło się w terminie do 30 dni od daty przyjęcia wychowanka do ZP⁸¹, natomiast w pozostałych pięciu przypadkach czas ten wynosił powyżej jednego miesiąca (do ponad siedmiu miesięcy)⁸² od daty przyjęcia wychowanka do ZP (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

Analizę i ocenę realizacji IPR przeprowadzano na spotkaniach Zespołu Wychowawczego, podczas których omawiano postępy lub ich brak w zaplanowanych w IPR oddziaływaniach oraz ustalano kolejne oddziaływania do ewaluacji, które następnie były ujmowane w modyfikowanych IPR. Modyfikacja IPR, w większości przypadków, przeprowadzana była w wymaganym terminie, określonym w § 59 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ZP, zgodnie z którym IPR modyfikuje się wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji wychowanka, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy. Stwierdzono jednak przypadki opracowania modyfikacji IPR po tym terminie (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 550-551, 553-556, 595, 615-621, 674)

Od 1 września 2022 r. Zespół Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w OOW⁸³ opracowywał „Indywidualne plany oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych”⁸⁴. IPOWRiT dla pięciu wychowanków z wybranej próby⁸⁵ zatwierdzone były przez pedagoga, psychologa, wychowawcę, dyrektora szkoły, wychowanka, dyrektora OOW. Czas opracowania i zatwierdzenia pierwszego IPOWRiT-u wynosił od 31 dni do ponad 2 miesięcy i 17 dni od daty przyjęcia nieletniego do OOW.

Dyrektor wyjaśnił, że w Ośrodku przyjęto okres dwóch miesięcy na zgromadzenie niezbędnych informacji o wychowanku, tj. przeprowadzenia badań osobopoznawczych (opracowania wyników ilościowych i jakościowych, opisu sylwetki psychicznej), przeprowadzenia obserwacji nieletniego w poszczególnych działach placówki, nawiązania kontaktu i współpracy z rodzicami/opiekunami, kuratorami, asystentami rodziny itp., wyciągnięcia wniosków i zaplanowania oddziaływań edukacyjnych, resocjalizacyjnych, psychologicznych, terapeutycznych, skierowanych na środowisko rodzinne). Dodał, że do czasu opracowania IPOWRiT dla wychowanka obowiązywał przygotowany w pierwszym dniu pobytu w Ośrodku „Program Adaptacyjny dla Nieletniego”.

Zgodnie z § 7 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych⁸⁶ program adaptacyjny dla nieletniego opracowywany był przez psychologa na podstawie przeprowadzonych rozmów wstępnych z nieletnim w izbie adaptacyjnej, w pierwszym dniu pobytu w OOW. W trakcie pobytu w izbie adaptacyjnej nieletni poddany był badaniom osobopoznawczym przeprowadzanym w celu diagnozy i prognozy resocjalizacyjnej, zindywidualizowania procesu resocjalizacji, zapobiegania wzajemnej demoralizacji nieletnich

⁸⁰ W skład którego wchodził: dyrektor ZP, kierownik internatu, dyrektor szkoły, kierownik warsztatów, wychowawcy grupy, pracownik socjalny, psycholog, pedagog, pedagog terapeuta uzależnień i nauczyciel prowadzący.

⁸¹ Dla pięciu wychowanków po: 1) 25 dniach, 2) 22 dniach, 3) 30 dniach, 4) po 17 dniach, 5) po 21 dniach.

⁸² Dla pięciu wychowanków po: 1) 6 m-cach i 17 dniach, 2) 4 m-cach i 7 dniach, 3) 1 m-cu i 4 dniach, 4) 2 m-cach i 8 dniach, 5) 7 m-cach i 16 dniach.

⁸³ W skład którego wchodził: pedagodzy, psycholog, terapeuta pedagogiczny i lekarz psychiatra.

⁸⁴ Dalej: „IPOWRiT”.

⁸⁵ Stwierdzono w wyniku przeprowadzonego szczegółowego badania dokumentacji pięciu wybranych wychowanków OOW, którzy przebywali tam najdłużej.

⁸⁶ Dz. U. poz. 1890.

oraz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka. Programy opracowane były przez psychologa i zaakceptowane przez Dyrektora OOW.

W kwestii modyfikacji IPOWRiT, w żadnym z pięciu przypadków nie upłynął jeszcze wymagany termin na opracowanie i przyjęcie modyfikacji.

Zarówno IPR dla wychowanków ZP, jak i IPOWRiT dla wychowanków OOW, były realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami, tj. nieletni uczestniczył w przewidzianych dla niego rodzajach i formach oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych, w czasie do tego wyznaczonym; nieletni uczestniczył w przewidzianych dla niego kierunkach i formach nauczania, kształcenia zawodowego; podejmowane były działania zmierzające do nawiązania współpracy z rodziną nieletniego i innymi osobami w celu doprowadzenia do jego integracji społecznej oraz do usamodzielnienia się.

(akta kontroli str. 556,615-616,620,675-684,1439-1440)

2.4. Zgodnie z wymogiem § 85 rozporządzenia w sprawie ZP, Zakład miał informować rodziców/opiekunów o zachowaniu nieletniego przebywającego w SdN. W dokumentacji pięciu wychowanków przebywających w SdN w latach 2019-2021 nie stwierdzono udokumentowania w formie pisemnej faktu powiadamiania rodziców o zachowaniu nieletniego. W przypadku wychowanków przebywających w ZP w § 60 rozporządzenia w sprawie ZP, określono wymóg, zgodnie z którym Zakład informuje rodziców/opiekunów o postępach w resocjalizacji wychowanka co najmniej dwa razy do roku. Rodzice/opiekunowie pięciu z 10 wychowanków, z badanej próby byli informowani o postępach w resocjalizacji z wymaganą częstotliwością. W wyniku przeprowadzonego badania stwierdzono przypadki braku dokumentowania informacji przekazywanych do rodziców nieletniego przebywającego w SdN oraz niedochowania częstotliwości przekazywania informacji do rodziców/opiekunów wychowanków przebywających w ZP, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W kwestii wychowanków OOW, do 8 marca 2023 r. pisemnie nie informowano o postępach w ich resocjalizacji, ale w żadnym z pięciu badanych przypadków nie upłynął jeszcze pełny rok od przyjęcia wychowanka do Ośrodka.

(akta kontroli str. 561-564,615-621)

2.5. W latach szkolnych 2019/2020 - 2021/2022 liczebność grup wychowawczych i oddziałów szkolnych, do których uczęszczali wychowankowie ZP/SdN, spełniała wymogi określone w rozporządzeniu w sprawie ZP, zgodnie z którym liczba wychowanków grup wychowawczych i oddziałów szkolnych dla Zakładu resocjalizacyjnego półotwartego nie powinna przekraczać 10 osób (§ 5 ust. 5).

Liczba nieletnich w grupach wychowawczych i oddziałach szkolnych wynosiła od trzech do ośmiu osób, z tego w kolejnych latach szkolnych odpowiednio: od czterech do siedmiu, od trzech do sześciu i osiem osób.

W roku szkolnym 2022/2023 liczebność grup wychowawczych i oddziałów szkolnych, do których uczęszczali wychowankowie OOW, spełniała wymogi określone w rozporządzeniu w sprawie OOW, zgodnie z którym w ośrodkach przeznaczonych dla nieletnich w normie intelektualnej, w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 12 (§ 6 ust. 1). Liczba nieletnich w grupach wychowawczych i oddziałach szkolnych wynosiła dziewięć osób, a w jednym przypadku 10 osób.

(akta kontroli str. 911-913)

W latach 2019-2023 liczba zorganizowanych przez placówkę imprez wewnętrznych wyniosła, odpowiednio: dziewięć, 21, 36, 40, 10 i pięć; natomiast liczba wyjazdów i wyjść poza placówkę wyniosła, odpowiednio: 64, 19, 29, 27, pięć i dwa.

W okresie tym wychowankowie ZP/SdN, jak i następnie wychowankowie OOW, uczestniczyli w organizowanych imprezach wewnętrznych takich jak turnieje i zawody sportowe, np. turnieje tenisa stołowego, turnieje piłkarskie, turniej szachowy, turniej piłkarzyków ręcznych, turniej lotek czy turniej wiedzy ogólnej „Państwa Miasta”; konkursach np. konkurs na wiersz świąteczny, konkursy kulinarne.

Wychowankowie ZP/SdN, jak i następnie wychowankowie OOW, uczestniczyli również w organizowanych imprezach wewnętrznych oraz wyjazdach i wyjściach poza placówkę.

Wychowankowie z badanej grupy ZP i OOW uczestniczyli w wyjściach i wyjazdach o charakterze kulturalnym np. wyjazdy do kina czy wyjazd do teatru; rekreacyjnym np. wycieczki rowerowe obóz żeglarski, wycieczki górskie; sportowym np. zajęcia piłkarskie, wyjazd na basen, nauka i doskonalenie technik narciarskich, wyjazd na lodowisko, wyjścia na mecz tenisa stołowego o Puchar Polski. Z kolei wychowankowie OOW uczestniczyli w wyjściach i wyjazdach o charakterze kulturalnym jak wyjazdy do kina; rekreacyjnym jak wycieczka górską, sportowym np. wyjścia na mecz tenisa stołowego o puchar Polski, nauka i doskonalenie technik narciarskich.

(akta kontroli str.914-1040)

W latach 2019-2023 (do 31 sierpnia) ZP/SdN współpracował z instytucjami realizującymi działania szkoleniowo-doradcze dla wychowanków ZP w ramach projektów pn. „Młodzi na Start _SL”, „Kierunek Praca 4.0. Subregion Centralny” finansowanych ze środków UE⁸⁷, a także w zakresie możliwości realizacji kursów spawania organizowanych na terenie ZP/SdN⁸⁸. Natomiast OOW zawarło porozumienie na prowadzenie warsztatów dla wychowanków w ramach projektu „Śląska Akademia Kompetencji Społecznych”⁸⁹.

Zakład zawarł również porozumienia o współpracy na świadczenie pomocy przez swoich wychowanków:

- na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną i ruchową oraz osób z zaburzeniami psychicznymi w Ośrodku Matki Bożej Różańcowej w Pszczynie polegającej na: pomocy w pracach gospodarczych, pracach remontowych, udział w zajęciach terapeutycznych z podopiecznymi oraz pomoc w organizacji Międzynośrodkowych Zawodów Sportowych dla Osób Niepełnosprawnych⁹⁰,

- na rzecz wychowanków Hospicjum dla Dzieci w Tychach polegającej na pomocy przy opiece, a także samodzielnej opiece nad podopiecznymi przebywającymi w hospicjum⁹¹,

- w wykonywaniu drobnych prac konserwatorskich eksponatów muzealnych w Muzeum Regionalnym Goczałkowice-Zdrój⁹²,

- współpracy w zadaniowych akcjach organizowanych przez Urząd Miejski w Pszczynie przez grupę wyznaczonych wychowanków ZP⁹³ - kontynuowane przez OOW⁹⁴

- wykonywanie drobnych prac remontowych, prac porządkowych, opieki nad osobami starszymi oraz innych o charakterze pomocowym na rzecz Szpitala Joannitas w Pszczynie⁹⁵
- kontynuowane przez OOW⁹⁶,

- na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną i ruchową oraz osób z zaburzeniami psychicznymi w Centrum Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjne dla Dzieci i Młodzieży w Rdułtovicach polegającej na: pomocy w pracach gospodarczo-porządkowych, pracach remontowych, pomocy w opiece nad podopiecznymi podczas zajęć rekreacyjnych oraz udział w zajęciach terapeutycznych z podopiecznymi⁹⁷ - kontynuowane przez OOW⁹⁸.

⁸⁷ Deklaracja współpracy zawarta na okres od 23 października 2019 r. do 20 lipca 2021 r. i od 11 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2022 r.

⁸⁸ Porozumienie z dnia 22 stycznia 2021 r. zawarte z ZDZ w Katowicach, Ośrodkiem Kształcenia Zawodowego w Raciborzu na okres dwóch lat.

⁸⁹ Porozumienie o współpracy z dnia 1 sierpnia 2022 r.

⁹⁰ Porozumienia o współpracy zawarte: 1) z dnia 9 września 2019 r. na okres od 9 września 2019 r. do 31 lipca 2020 r., 2) z dnia 1 września 2021 r. na okres od 1 września 2021 r. do 31 lipca 2022 r.

⁹¹ Porozumienie o współpracy z dnia 29 grudnia 2020 r. zawarte na okres od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2021 r.

⁹² Porozumienie o współpracy z dnia 22 stycznia 2021 r.

⁹³ Porozumienie o współpracy nr 1/V/2022 z dnia 11 maja 2022 r.

⁹⁴ Aneks nr 1 do porozumienia o współpracy nr 1/V/2022 zawarty 9 listopada 2022 r.

⁹⁵ Porozumienie o współpracy nr 2/V/2022 z dnia 19 maja 2022 r.

⁹⁶ Aneks nr 1 do porozumienia o współpracy nr 2/V/2022 zawarty w dniu 9 listopada 2022 r.

⁹⁷ Porozumienie o współpracy 3/5/2022 z dnia 19 maja 2022 r.

⁹⁸ Aneks nr 1 do porozumienia o współpracy nr 1/V/2022 zawarty 9 listopada 2022 r.

Ponadto w ramach nawiązanej przez ZP/SdN współpracy wychowankowie ZP wykonywali drewniane budki lęgowe dla ptaków⁹⁹, odpłatnie pomagali w montażu stoisk promocyjnych (drewnianych domków) w ramach organizacji Festiwalu Lokalnych Produktów Ziemi Pszczyńskiej¹⁰⁰, wykonywali drewniane ozdoby świąteczne¹⁰¹.

(akta kontroli str. 1041-1069)

Z badanej grupy 10 wychowanków ZP/SdN (z których pięciu wcześniej przebywało w SdN) w wolontariacie uczestniczyło czterech z nich. W ramach wolontariatu wychowankowie wykonywali m.in. prace porządkowe na terenie Pszczyńskiego Cmentarza Żydowskiego, prace społeczno-użyteczne na rzecz Muzeum Regionalnego w Goczałkowicach-Zdroju, pomagali w organizacji zawodów dla osób niepełnosprawnych oraz pomagali w codziennym funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych.

Z badanej grupy pięciu wychowanków OOW w wolontariacie uczestniczyło trzech z nich. W ramach wolontariatu wychowankowie pomagali m.in. w codziennym funkcjonowaniu osób niedowidzących oraz osób niepełnosprawnych na warsztatach terapii zajęciowej.

(akta kontroli str. 1070-1097)

2.6. W latach szkolnych 2019/2020 – 2021/2022¹⁰² (do 31 sierpnia) stosowano nagrody wśród wychowanków ZP/SdN.

W roku szkolnym 2019/2020 jednemu z pięciu wychowanków SdN z próby objętej badaniem przyznano i udzielono sześć nagród, a najczęściej udzielaną była nagroda w formie: pochwały – cztery razy. W latach szkolnych 2019/2020 – 2020/2022 wszystkim 10 wychowankom ZP przyznano łącznie 161 nagród (z czego w poszczególnych latach szkolnych, odpowiednio: 56, 55 i 50 nagród), natomiast liczba zrealizowanych nagród wyniosła 159 (odpowiednio: 56, 55 i 48).

W dwóch przypadkach nie zrealizowano przyznanych nieletnim nagród, w formie: urlopu oraz listu pochwalnego do Sądu Rodzinnego. Przyznany wychowankowi urlop świąteczny nie został udzielony ze względu na nieregularne zachowanie po przyznaniu nagrody¹⁰³, decyzją ówczesnego Dyrektora odstąpiono od udzielenia wychowankowi środka dyscyplinarnego za spóźniony powrót z pracy i nie dokonano wpisu w „Księdze środków dyscyplinarnych”. W drugim przypadku Dyrektor nie przekazał listu pochwalnego do Sądu Rodzinnego, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Najczęściej udzielaną nagrodą, w całym okresie była nagroda pieniężna – łącznie 63 razy, kolejno przepustka – 34 razy, urlop – 33 razy, pochwała – 15 razy. Sporadycznie przyznawano nagrody w formie: podwyższenia kieszonkowego, zgody na korzystanie z Internetu, listu pochwalnego do Sądu Rodzinnego, zgody na wykonanie przedmiotu na warsztatach. Przyznane nagrody udzielane były najczęściej w tym samym dniu lub od jednego do 12 dni, a w jednym przypadku nagroda pieniężna została wypłacona po 35 dniach od daty jej przyznania¹⁰⁴. Dyrektor wyjaśnił, że *wychowanek (...) otrzymał nagrodę pieniężną w dniu 21 grudnia 2021r. która nie została zrealizowana, wychowanek nie zgłosił się do księgowości po jej odbiór. Ze względu na nieobecność wychowanka (przebywał na urlopie świątecznym) oraz zagubieniem przez wychowanka kopii raportu uprawniającej go do jej odbioru, w dniu 25 stycznia 2022 wystawiono duplikat wniosku o przyznanie nagrody pieniężnej wychowankowi na tę samą kwotę, która została mu wypłacona w tym samym dniu. Należy stwierdzić, że wniosek nagrodowy z dnia 21 grudnia 2021 i wniosek z dnia 25 stycznia 2022r. dotyczą jednej (tej samej) nagrody.*

⁹⁹ Prośba Zarządu Osiedla Kolonia Jasna w Pszczynie z dnia 28 maja 2021 r.

¹⁰⁰ Pismo z Wicestarosty Powiatu Pszczyńskiego z dnia 27 maja 2021 r.

¹⁰¹ Prośba Zarządu Osiedla Kolonia Jasna w Pszczynie z dnia 30 listopada 2021 r.

¹⁰² Stwierdzono na podstawie „Ksiąg nagród wychowanków ZP/SN w Pszczynie – Łące” na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022.

¹⁰³ Nagroda przyznana została 13 grudnia 2021 r. Z zapisu umieszczonego w „Arkuszu spostrzeżeń”, prowadzonym dla nieletniego, pod datą 22 grudnia 2021 r. wynikało, że wychowanek zakończył pracę u pracodawcy o godzinie 15¹⁵, a dopiero po 18²⁰ pojawił się w ZP/SdN.

O fackie nieudzielenia przepustki powiadomiono rodzica nieletniego w dniu 23 grudnia 2021 r.

¹⁰⁴ Nagroda dla nieletniego [...] została zaakceptowana przez Dyrektora 21 grudnia 2021 r., a wypłacona 25 stycznia 2022 r.

W roku szkolnym 2022/2023¹⁰⁵ wszystkim pięciu wychowankom OOW przyznano i udzielono łącznie 95 nagród. Najczęściej udzielaną nagrodą w tym okresie była pochwała – łącznie 60 razy, kolejno przepustka – 17 razy, podwyższenie kieszonkowego – 14 razy, urlop – trzy razy i zgoda na wykonanie przedmiotu na warsztatach szkolnych – jeden raz. Przyznane nagrody były udzielane niezwłocznie.

Poddane szczegółowemu badaniu *Wnioski o przyznanie nagrody wychowankowi*¹⁰⁶ sporządzone zostały na piśmie i włączone do akt osobowych nieletniego. Utworzona dokumentacja zawierała datę zdarzenia, na podstawie którego wnioskowano o nagrodę, opinię kierownika działu oraz decyzję Dyrektora jednostki o przyznaniu wnioskowanej nagrody.

(akta kontroli str. 1098-1099,1104,116-117,1120-1121,1128-1134,1267-1269, 1279-1280,1437)

Środki dyscyplinarne wobec 10 wychowanków ZP z badanej próby zastosowano w latach szkolnych 2019/2020 i 2020/2021¹⁰⁷. Łącznie odnotowano 20 środków dyscyplinarnych (z tego odpowiednio: dziewięć i 11) udzielonych wobec siedmiu z 10 wychowanków ZP z badanej próby. W całym okresie najczęściej udzielono środka dyscyplinarnego w formie nagany – łącznie 13 razy, kolejno: nieudzielenie przepustek i urlopów – cztery razy, upomnienia – dwa razy i obniżenie kieszonkowego wystąpiło jeden raz. Liczba zastosowanych środków dyscyplinarnych wobec jednego wychowanka wynosiła od jednego do pięciu. Najwięcej (pięć) środków dyscyplinarnych zastosowano wobec jednego z wychowanków w roku szkolnym 2020/2021. Środki dyscyplinarne zastosowano niezwłocznie po niewykonywaniu obowiązków, tj. najczęściej w tym samym dniu albo od jednego do 7 dni (jeden przypadek w formie obniżenia kieszonkowego).

W roku szkolnym 2022/2023, wobec wychowanków OOW, nie odnotowano przypadków udzielenia środka dyscyplinarnego¹⁰⁸.

Badane *Wnioski o udzielenie środka dyscyplinarnego wychowankowi* sporządzone zostały na piśmie i włączone do akt osobowych nieletniego. Utworzona dokumentacja zawierała datę zdarzenia wystąpienia środka dyscyplinarnego. W badanej próbie stosowano jeden środek dyscyplinarny za jedno przewinienie. We wnioskach wskazano przyczyny udzielenia środka dyscyplinarnego. Przed jego zastosowaniem za każdym razem zasięgnięto opinii zespołu diagnostycznego w SdN i zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz kierownika działu. Nieletni przed podpisaniem wniosku był pouczone o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad schroniskiem albo zakładem albo ośrodkiem. Wnioski włączono do akt osobowych nieletniego. W dwóch przypadkach nieletni odmówili podpisania wniosku, w którym zastosowano środek dyscyplinarny w formie nagany.

(akta kontroli str. 878-879,908-910)

2.7. W grupie 10 wychowanków ZP, ośmiu z nich zostało zwolnionych warunkowo, a dwóch pozostałych usamodzielniało się w związku z ukończeniem 21 roku życia. W każdym z tych przypadków Zakład Poprawczy współpracował z właściwym MOPS/PCPR w celu objęcia wychowanka pomocą po opuszczeniu ZP. Zawiadamiał właściwy MOPS/PCPR o ukończeniu przez nieletniego 18 lat i wyznaczał opiekuna dla wychowanka zaplanowanego do usamodzielnienia.

ZP udzielał również pomocy w podjęciu zatrudnienia, która polegała na poszerzeniu kwalifikacji zawodowych i umiejętności zawodowych wychowanka. Wychowankowie brali udział w kursach i szkoleniach, takich jak np. kurs języka angielskiego, komputerowy, kucharza, kucharza małej gastronomii z elementami cukiernictwa, spawacza, robotnika wykończeniowego, malarza, tapeciarza z elementami dekoratorstwa, operatora wózków

¹⁰⁵ Na podstawie Księgi ewidencji nagród nieletnich w OOW w Pszczynie-Łące na rok szkolny 2022/2023.

¹⁰⁶ 30 *Wniosków o przyznanie nagrody wychowankowi*: 20 wniosków nagrodowych dla 10 wychowanków ZP i 10 wniosków nagrodowych dla pięciu wychowanków OOW.

¹⁰⁷ Na podstawie Książki środków dyscyplinarnych wychowanków ZPISN w Pszczynie-Łące na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022.

¹⁰⁸ Na podstawie Księgi ewidencji środków dyscyplinarnych nieletnich OOW na rok szkolny 2022/2023.

widłowych, a pięciu wychowanków podejmowało zatrudnianie na umowę zlecenie lub umowę o pracę.

Ponadto, trzem wychowankom udzielono pomocy finansowej w 2021 r. Wysokość przyznanej pomocy z związku z opuszczeniem ZP wyniosła od 1,0 tys. zł do 1,5 tys. zł¹⁰⁹ i nie przekraczała wysokości kwoty bazowej określonej na ten rok¹¹⁰.

W przypadku 10 wychowanków ZP (wszystkich z badanej próby) powiadomienie MOPS/PCPR o planowanym usamodzielnieniu wychowanka odbywało się w terminie od ponad ośmiu miesięcy do trzech lat i siedmiu miesięcy wcześniej¹¹¹. Zgodnie z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie¹¹² powiadomienie właściwych MOPS/PCPR o zamiarze usamodzielnienia się wychowanka powinno nastąpić co najmniej na trzy miesiące wcześniej przed terminem opuszczenia przez niego placówki.

(akta kontroli str. 1179-1182)

Dyrektor wyjaśnił, że Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Pszczynie – Łące informowało o zamiarze usamodzielnienia się wychowanka w dokumentach wysyłanych do MOPS/PCPR znacznie wcześniej niż na trzy miesiące przed opuszczeniem przez wychowanka placówki (ustawodawca używa stwierdzenia: „co najmniej na trzy miesiące przed”). Pierwszym dokumentem, który informował o przewidywanej dacie opuszczenia przez wychowanka placówki było pismo składane do tych instytucji przed 10 grudnia każdego roku, w którym informowaliśmy o wychowankach, którzy w następnym roku kalendarzowym osiągną wiek 18 lat. Drugim dokumentem, w którym MOPS/PCPR był informowany o przewidywanym terminie opuszczenia placówki przez wychowanka, był jego indywidualny program usamodzielnienia (pkt. I. 10 IPU.).

Sytuacja taka została wymuszona tym, że w Zakładzie Poprawczym i w Schronisku dla Nieletnich wychowankowie mogli przebywać do 21 roku życia. Zupełnie inaczej sprawa wyglądała w placówkach opiekuńczych i opiekuńczo – wychowawczych, gdzie z mocy prawa środek ustawał w dniu ukończenia 18 roku życia. W ZP/SdN, większość wychowanków pozostawała w placówce po ukończeniu 18 roku życia, więc nie nabywała automatycznych praw do ubiegania się o pomoc z tytułu usamodzielnienia. Nie spełniali oni bowiem jednego z podstawowych wymogów – nie opuścili jeszcze placówki. Należy zwrócić również uwagę na to, że zdecydowana ich większość opuszczała placówkę korzystając z warunkowego zwolnienia, o które występowali samodzielnie do sądów dyspozycyjnych.

Stąd też zazwyczaj ostateczny okres pobytu wychowanków w placówce, dzięki wcześniejszym doświadczeniom, określany był na czas, kiedy ukończą oni jeden z etapów edukacji. Zazwyczaj było to ukończenie szkoły branżowej I stopnia.

Działania, które wynikają z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie realizowane były znacznie wcześniej. W ciągu ostatnich 20 lat działalności na rzecz usamodzielniania wychowanków, żaden MOPS/PCPR nie wnosił zastrzeżeń do tego typu rozwiązania i nie kwestionował go. Nie odnotowaliśmy również żadnych sygnałów, że taka procedura miała jakkolwiek wpływ na odmowę udzielenia pomocy wychowankom tutejszej placówki przez MOPS/PCPR.

(akta kontroli str. 1267-1269, 1277-1279)

¹⁰⁹ 10 sierpnia 2021 r. - 1,00 tys. zł, 20 maja 2021 r. - 1,2 tys. zł i 20 kwietnia 2021 r. - 1,5 tys. zł.

¹¹⁰ Określonej jak dla zawodowych kuratorów sądowych, która zgodnie z art. 13 ustawy budżetowej z dnia 20 stycznia 2021 r. na rok 2021 wyniosła 2 031,96 zł (Dz. U. z 2021 r., poz. 190, ze zm.)

¹¹¹ Okres pomiędzy powiadomieniem MOPS/PCPR a datą opuszczenia ZP wyniósł: 1) 3 lata i ponad 4 m-ce, 2) 3 lata i ponad 5 m-cy, 3) 3 lata i 7 m-cy, 4) 2 lata i 6 m-cy, 5) ponad 8 m-cy, 6) 2 lata i 5 m-cy, 7) 2 lata i ponad 6 m-cy, 8) 1 rok i 3 m-ce, 9) ponad 8 m-cy, 10) ponad 8 m-cy.

¹¹² Dz. U. z 2022 r., poz. 954.

NIK zauważa, że informowanie MOPS/PCPR o planowanym usamodzielnieniu się wychowanka ZP z tak znacznym wyprzedzeniem może nie służyć właściwej realizacji obowiązku ustawowego, bowiem ustawa z dnia 12 marca 2024 r. o pomocy społecznej¹¹³ nałożyła na te jednostki obowiązek udzielenia pomocy wychowankowi opuszczającemu ZP w zakresie życiowego usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocy pieniężnej na usamodzielnienie czy na kontynuowanie nauki, w uzyskaniu zatrudnienia bądź na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Wobec czego powiadomienie MOPS/PCPR z tak dużym wyprzedzeniem może rodzić ograniczenia (np. finansowe) ze względu na brak zabezpieczenia niezbędnych środków finansowych w budżetach tych jednostek w momencie opuszczenia ZP przez wychowanka.

W dokumentacji 10 wychowanków ZP stwierdzono brak udokumentowanej formy przekazania wychowankowi informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP, tj. dotyczących wyrobienia niezbędnych dokumentów, o przysługującej pomocy w usamodzielnieniu; o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym. Powyższe zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1179-1182)

Wobec trzech z pięciu wychowanków OOW badanej próby zainicjowano już działania zmierzające do ich usamodzielnienia, tj. skierowano do właściwych MOPS/PCPR pisma informujące o ukończeniu przez nich 18 lat i wyznaczono opiekuna wychowanka przewidywanego do usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 1179-1180,1183)

2.8. W latach 2019-2022 wydatki na działalność ZPiSN oraz OOW wyniosły, odpowiednio: 11 006,41 tys. zł, 11 402,86 tys. zł, 11 088,04 tys. zł i 10 465,77 tys. zł.

Wynagrodzenia osobowe pracowników, wraz z pochodnymi od tych wynagrodzeń, wyniosły w tym okresie, odpowiednio: 8 213,15 tys. zł, 8 604,19 tys. zł, 8 434,11 tys. zł i 7 410,91 tys. zł. Wydatki na zakup materiałów i wyposażenia wyniosły, odpowiednio: 445,53 tys. zł, 467,42 tys. zł, 532,02 tys. zł i 611,75 tys. zł, natomiast na zakup usług remontowych, odpowiednio: 473,00 tys. zł; 605,69 tys. zł; 159,93 tys. zł; 177,tys. zł. Na zakupy inwestycyjne w kolejnych latach przeznaczono, odpowiednio: 90,11 tys. zł, 20,00 tys. zł, 20,00 tys. zł i 16,50 tys. zł.

Wysokość wydatków na jednego wychowanka wynosiła w latach 2019-2022, odpowiednio: 219,82 tys. zł, 278,59 tys. zł, 364,74 tys. zł i 498,13 tys. zł¹¹⁴.

(akta kontroli str. 65-69, 1395-1403)

2.9. Liczba zatrudnionych pracowników (w przeliczeniu na etaty) w kolejnych latach (wg stanu na koniec każdego kwartału) wyniosła:

- a) w 2019 r. – od 87,83¹¹⁵ do 87,89¹¹⁶ etatu, z tego: pracownicy ochrony – 16 etatów, pracownicy pedagogiczni od 41,10¹¹⁷ do 42,95¹¹⁸ etatu, pracownicy psychologiczni i pedagogiczni – sześć etatów, pozostali pracownicy – 22,88 etatu.

¹¹³ Dz.U. z 2023 r., poz. 901.

¹¹⁴ Do obliczenia średniego kosztu utrzymania nieletniego przyjęto przeciętny stan ewidencyjny wychowanków w każdym roku objętym kontrolą, który w latach 2019-2022 wynosił odpowiednio: 50,07; 40,93; 30,4 i 21,01.

¹¹⁵ Wg stanu na 31 marca i 30 czerwca 2019 r.

¹¹⁶ Wg stanu na 30 września i 31 grudnia 2019 r.

¹¹⁷ Wg stanu na 30 września i 31 grudnia 2019 r.

¹¹⁸ Wg stanu na 31 marca i 30 czerwca 2019 r.

- b) w 2020 r. – od 85,41¹¹⁹ do 87,89¹²⁰ etatu, z tego: pracownicy ochrony – 16, pracownicy pedagogiczni od 41,53¹²¹ do 43,01¹²² etatu, pracownicy psychologiczni i pedagogiczni – sześć etatów, pozostali pracownicy – 22,88 etatu.
- c) w 2021 r. – od 71,38¹²³ do 85,58¹²⁴ etatu, z tego: pracownicy ochrony – od 15¹²⁵ do 17¹²⁶ etatów, pracownicy pedagogiczni od 30,5¹²⁷ do 40,7¹²⁸ etatu, pracownicy psychologiczni i pedagogiczni – sześć etatów, pozostali pracownicy – od 18,88¹²⁹ do 21,88¹³⁰ etatu.
- d) w 2022 r. – od 64,92¹³¹ do 71,90¹³² etatu, z tego: pracownicy ochrony – od 16¹³³ do 18¹³⁴ etatów, pracownicy pedagogiczni od 23,29¹³⁵ do 30,47¹³⁶ etatu, pracownicy psychologiczni i pedagogiczni – od pięciu¹³⁷ do 6,57¹³⁸ etatu, pozostali pracownicy – od 19,66¹³⁹ do 19,88¹⁴⁰ etatu.

Stan zatrudnienia na dzień rozpoczęcia kontroli wyniósł ogółem 64,51 etatu, z tego: pracownicy ochrony – 16 etatów, pracownicy pedagogiczni – 23,88 etatu, psychologdy i pedagodzy – trzy etaty, pozostali pracownicy - 21,63 etatu.

(akta kontroli str.16-64)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Opracowanie pierwszego IPR dla wychowanków ZP odbywało się w okresie ponad miesiąca od daty przyjęcia nieletniego do ZP. Dla pięciu nieletnich z wybranej próby 10 wychowanków ZP czas opracowania i zatwierdzenia pierwszego IPR wynosił od ponad jednego miesiąca do powyżej siedmiu miesięcy od daty przyjęcia wychowanka do ZP.

(akta kontroli str. 615-619)

Według Zastępcy Dyrektora zróżnicowanie czasu na wydanie pierwszego IPR uzależnione było od zebrania informacji do opracowania indywidualnej diagnozy każdego wychowanka, wpływ na pozyskanie takich informacji miały np. utrudniony kontakt z rodzicami lub opiekunami wychowanka, potrzeba przeprowadzenia analizy procesu demoralizacji nieletniego, odniesienie się do stanu zdrowia czy stopnia ewentualnego uzależnienia.

(akta kontroli str. 550-551,553-556)

Zdaniem NIK, co prawda nie było regulacji, która wskazywałaby jednoznacznie termin opracowania pierwszego IPR, jednakże dokument ten miał służyć podjęciu odpowiednich działań resocjalizacyjnych z wychowankiem i przyjęcie dokumentu w tak późnym terminie (m.in. po upływie siedmiu miesięcy w przypadku jednego z IPR-ów) wyklucza możliwość prowadzenia resocjalizacji nieletniego w sposób odpowiednio zaplanowany i zorganizowany

¹¹⁹ Wg stanu na 30 września 2020 r.

¹²⁰ Wg stanu na 31 marca 2020 r.

¹²¹ Wg stanu na 30 września 2020 r.

¹²² Wg stanu na 31 marca 2020 r.

¹²³ Wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

¹²⁴ Wg stanu na 30 czerwca 2021 r.

¹²⁵ Wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

¹²⁶ Wg stanu na 30 czerwca 2021 r.

¹²⁷ Wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

¹²⁸ Wg stanu na 31 marca i na 30 czerwca 2021 r.

¹²⁹ Wg stanu na 30 września 2021 r.

¹³⁰ Wg stanu na 31 marca. i na 30 czerwca 2021 r.

¹³¹ Wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

¹³² Wg stanu na 31 marca 2022 r.

¹³³ Wg stanu na 31 marca i na 30 czerwca 2022 r.

¹³⁴ Wg stanu na 30 września 2022 r.

¹³⁵ Wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

¹³⁶ Wg stanu na 31 marca 2022 r.

¹³⁷ Wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

¹³⁸ Wg stanu na 30 czerwca 2022 r.

¹³⁹ Wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

¹⁴⁰ Wg stanu na 31 marca, 30 czerwca i 30 września 2022 r.

(odpowiadający indywidualnym potrzebom), zwłaszcza w sytuacji gdy w przepisach określono obowiązek przeprowadzania modyfikacji IPR nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy.

2. W przypadku jednego wychowanka (spośród 10 poddanych szczegółowemu badaniu) nie zrealizowano nagrody przyznanej w dniu 3 lutego 2022 r. w postaci listu pochwalnego do Sądu Rodzinnego.

Jak wyjaśnił Dyrektor, każdy wychowanek, który zostawał wyróżniony za dobre czy bardzo dobre wyniki w nauce, otrzymywał dyplom wręczany mu na apelu szkolnym. Kopia dyplomu następnie była przekazywana przez dyrektora szkół do sekretariatu wraz z wnioskiem o udzielenie nagrody w formie listu pochwalnego do sądu rodzinnego, który został przesyłany do Sądu. W dniu 03.02.2022 r. wychowanek (...) otrzymał wniosek o przyznanie nagrody w formie „listu pochwalnego do Sądu Rodzinnego”, wnioskowanego przez ówczesnego dyrektora szkół (...). Z posiadanej dokumentacji wynika, że list pochwalny nie został sporządzony przez ww. dyrektora szkół i tym samym nie przekazano jego kopii do sekretariatu, celem wysłania do odpowiedniego Sądu. Dyrektor szkół (...) nie jest już pracownikiem tutejszej placówki.

(akta kontroli str. 1102,1267-1269,1280)

3. W przypadku siedmiu wychowanków ZP¹⁴¹ (spośród 10 poddanych szczegółowemu badaniu) czas opracowania modyfikacji IPR przekraczał termin wynikający z § 59 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ZP, zgodnie z którym IPR modyfikuje się wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji wychowanka, nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy. Terminy modyfikacji były dłuższe i wynosiły od sześciu miesięcy i ośmiu dni do ośmiu miesięcy i 28 dni, a w jednym przypadku modyfikacja taka została przeprowadzona po dwóch latach, sześciu miesiącach i sześciu dniach.

(akta kontroli str. 615-674)

W złożonych wyjaśnieniach Zastępca Dyrektora podał, że na terminowość opracowania modyfikacji wpływ miały terminy posiedzeń Zespołu Wychowawczego, który zwoływany był dwa razy do roku. Ponadto dodał, że powyższa nieprawidłowość wynikała z niedopełnienia obowiązków przez pracowników zespołu diagnostycznego i diagnostyczno-korekcyjnego (psychologdy i pedagogy), a osoby te nie są już pracownikami Ośrodka.

(akta kontroli str.550-551,555-556,1325-1327,1430)

4. W aktach osobowych pięciu wychowanków (wszystkich objętych szczegółowym badaniem), którzy przebywali w SdN w latach 2019-2021¹⁴², nie stwierdzono dokumentowania faktu wywiązywania się przez SdN z obowiązku określonego w § 85 rozporządzenia w sprawie ZP, tj. informowania rodziców o zachowaniu nieletniego przebywającego w SdN, co w ocenie NIK było nierzetelne.

(akta kontroli str. 561-564)

Dyrektor wyjaśnił, że pisemnie nie informowano rodziców o zachowaniu nieletniego przebywającego w Schronisku, niemniej jednak rodzice byli na bieżąco informowani o zachowaniu wychowanka w trakcie rozmów telefonicznych, podczas odwiedzin niedzielnych, na których dyżury pełnili zarówno psychologowie, jak i pedagodzy. Organizowane były również wywiadówki (po pierwszym semestrze oraz zakończeniu roku szkolnego), na które zapraszano rodziców lub opiekunów nieletnich, podczas których informowano o zachowaniu podopiecznego i postępach w nauce. Rodzice mieli także możliwość rozmowy z wychowawcą grupy.

(akta kontroli str. 809-813,823-824)

¹⁴¹ Wychowankowie: 1) modyfikacja IPR po 8 miesiącach i 24 dniach od poprzedniego IPR, 2) modyfikacja IPR po 8 miesiącach i 28 dniach od poprzedniego IPR, 3) modyfikacja IPR po 8 miesiącach i 28 dniach od poprzedniego IPR, 4) modyfikacja po 2 latach 6 miesiącach i 6 dniach, 5) modyfikacja IPR po 6 miesiącach i 8 dniach, 6) modyfikacja IPR po 6 miesiącach i 9 dniach, 7) modyfikacja IPR po 6 miesiącach i 29 dniach.

¹⁴² Dotyczy wychowanków SN: 1) przebywał w SN od 19.03.2019 r. do 13.06.2019 r., 2) przebywał w SN od 19.04.2019r. do 11.10.2019 r., 3) przebywał w SN od 25.05.2019 r. do 30.12.2019 r., 4) przebywał w SN od 14.12.2019r. do 02.06.2020 r., 5) przebywał w SN od 22.05.2020 r. do 06.09.2021 r.

NIK nie kwestionuje, że rodziców informowano o zachowaniu nieletniego przebywającego w SdN we wskazany wyżej sposób, zaznacza jednak, że było to działanie niewystarczające, a brak pisemnego potwierdzenia w tym zakresie może budzić wątpliwości, czy wskazane czynności miały miejsce.

5. W placówce nie dochowano częstotliwości informowania rodziców/opiekunów o postępach w resocjalizacji pięciu wychowanków ZP (z badanej próby 10), zgodnej z wymogiem § 60 rozporządzenia w sprawie ZP (co najmniej dwa razy do roku). W okresie objętym kontrolą najczęściej informacje takie kierowane były raz w roku w trakcie pobytu nieletniego w ZP¹⁴³, w przypadku dwóch wychowanków nie przekazywano takich informacji przez cały rok pobytu nieletniego¹⁴⁴, w przypadku jednego wychowanka przez ponad rok jego pobytu aż do dnia opuszczenia Zakładu¹⁴⁵, a w przypadku drugiego nie informowano rodziców przez ostatnie dwa lata jego pobytu, aż do dnia opuszczenia Zakładu¹⁴⁶.

(akta kontroli str.615-616,621)

Według Dyrektora OOW przyczyną braku informacji kierowanych do rodziców/opiekunów były zaniedbania pracowników ZP odpowiedzialnych za sporządzenie informacji o postępach, którzy aktualnie nie są pracownikami Ośrodka.

(akta kontroli str.809-813,824-825)

6. W dokumentacji 10 wychowanków ZP nie stwierdzono udokumentowania udzielenia wychowankowi informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP, tj. dotyczących wyrobienia niezbędnych dokumentów; o przysługującej pomocy w usamodzielnieniu; o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

(akta kontroli str.1179-1182)

Dyrektor podał, że w aktach nieletnich nie ma dokumentów potwierdzających udzielenia wychowankowi informacji: a) dotyczących wyrobienia niezbędnych dokumentów, b) o przysługującej wychowankowi pomocy w usamodzielnianiu, c) o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym. Działania te jednak były prowadzone przez pracownika socjalnego, w ramach sprawowanych obowiązków podczas spotkań z nieletnimi na bieżąco informował o pomocy jaką mogą uzyskać po zwolnieniu z placówki. W zakresie wyrobienia niezbędnych dokumentów współpracowano z Urzędem Miejskim w Pszczynie. Pracownik socjalny wraz z wychowankiem, który miał zgodę na opuszczanie zakładu udawał się do urzędu celem pomocy przy wypełnianiu dokumentów na przykład dowodów osobistych, aktów urodzenia, świadectw chrztu, a w przypadku wychowanków, którzy nie posiadali zgody na opuszczanie zakładu pracownik Urzędu Miasta przyjeżdżał do zakładu celem załatwienia wszystkich formalności przy wyrobieniu dokumentów, łącznie z wyrobieniem wymaganego dokumentu.

W kwestii pomocy w usamodzielnieniu wychowanka placówka organizowała kursy miękkie i twarde na przykład kursy językowe, kursy informatyczne, kucharz małej gastronomii, operator wózków widłowych, wykończenia wnętrz. Pomagała w zatrudnieniu i w ramach tych czynności pracownik socjalny nadzorował przebieg badań lekarskich, wspólnie z wychowankiem analizował zapisy umów o pracę i zleceń oraz tłumaczył zapisy tam zawarte.

W odniesieniu do pomocy w nawiązywaniu utrzymania kontaktu z kuratorem sądowym pracownik socjalny informował wychowanków podczas rozmów, że po opuszczeniu placówki w każdym przypadku poza zwolnieniem z mocy ustawy czyli po 21 roku życia będzie poddany nadzorowi kuratora sądowego. W przypadku wychowanków, którzy zostali zwolnieni

¹⁴³ Wychowankowie: 1) [...] przebywał w ZP w okresie od 04.02.2015 r. do 16.04.2021 r. - w okresie od 4 lutego 2020 r. do 4 lutego 2021 r. przekazano jedną informację do rodziców w dniu 20 maja 2020 r., 2) [...] przebywał w ZP w okresie od 26.09.2020 r. do 14.07.2022 r. - w okresie od 26 września 2020 r. do 26 września 2021 r. przekazano jedną informację do rodziców w dniu 20 marca 2021 r.,

¹⁴⁴ Wychowanek [...] przebywał w ZP od 07.03.2017 r. do 23.07.2021 r., nie przekazano informacji do rodziców w okresie od 7 marca 2020 r. do 7 marca 2021 r.

¹⁴⁵ Wychowanek [...] przebywał w ZP od 12.08.2016 r. do 02.06.2021 r., nie przekazywano informacji do rodziców w okresie od 12 sierpnia 2019 r. do 2 czerwca 2021 r.

¹⁴⁶ Wychowanek [...] przebywał w ZP od 6 lipca 2016 r. do 29 czerwca 2021 r. nie przekazano informacji w okresie od 6 lipca 2019 r. do 29 czerwca 2021 r.

warunkowo i zakład miał informację o przydzieleniu już kuratora sądowego pracownik socjalny kontaktował wychowanka z przydzielonym kuratorem.

(akta kontroli str.1267-1269,1276-1277)

NIK zauważa, że brak pisemnego potwierdzenia dokumentującego czynności informowania o wychowankach, może budzić wątpliwości, czy wskazane działania miały miejsce.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą w ZP/SdN oraz OOW zapewniono właściwą organizację kształcenia ogólnego i zawodowego oraz imprez wewnętrznych dla wychowanków. Zadbano również o sferę kulturalno-sportową wychowanków poprzez zorganizowanie: wyjazdów i wyjść o charakterze sportowym, kulturalnym i rekreacyjnym. W ramach przygotowania do samodzielności wychowankowie mieli możliwość uczestniczenia w wolontariacie w ramach współpracy z instytucjami o charakterze m.in. kulturalnym, społecznym czy zdrowotnym.

W ocenie NIK nieletnim w OOW i ZP/SdN została zapewniona pomoc resocjalizacyjna oraz psychologiczno-pedagogiczna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości w okresie działalności ZP/SdN. Nieprawidłowości dotyczyły: terminów opracowania pierwszego IPR oraz jego modyfikacji, braku pisemnego dokumentowania informacji przekazywanych do rodziców nieletniego przebywającego w SdN, niedochowania częstotliwości przekazywania informacji do rodziców/opiekunów nieletniego z ZP.

W ocenie NIK w ZP/SdN prawidłowo stosowany był system nagród poza jednym przypadkiem na 161 przyznanych.

IV. Uwagi i wnioski

Ze względu na zmiany uwarunkowań organizacyjnych, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków odnoszących się do nieprawidłowości w działalności ZP/SdN.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami w OOW, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Zapewnienie opieki zdrowotnej nieletnim zgodnie z art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.
2. Zapewnienie realizacji obowiązku powiadamiania sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad OOW oraz sądu rodzinnego wykonującego środek wychowawczy albo środek poprawczy o użyciu środka przymusu bezpośredniego.
3. Podjęcie działań mających na celu uzyskanie akceptacji Planu Zabezpieczenia OOW przez dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 maja 2023 r.

Kontroler
Dariusz Bienek
Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....